

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чӀал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 34 (10991) хемис 26 – август, 2021 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Агъмед МАГЪМУДОВ

23-августдиз Урусатдин Президент Владимир Путин “Армия-2021” - “Армиядин международный къугъунар-2021” лишандик кваз кӀиле феи военно-технический форум ачухна. “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин пресс-къуллугъди хабар гайивал, мярекатда Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова, республикадин Гъукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Батыр Эмеева, промышленностдин ва алишверидин министр Низам Халилова иштиракна.

Къейд ийин хь, форумдин иштиракчийрин арада Дагъустандин са шумуд карханадин векиларни авай, абур иниз чпин продукция гваз атанвай.

Сергей Меликов форумдин сергъятра аваз кардик кутунвай выставкайрин павильонриз мугъман хъана. Къилди къачуртӀа, ам Къизлярдин электромеханикадин заводди (“КЭМЗ”) акъудзавай продукциядиз килигна. Карханади форумдиз, ПВО (противовоздушная оборона), къураматдин къушунар, цин винелай ва кланикай фидай гимияр патал акъудзавай яракъар газурдайла, менфят къачузвай электрогидравликадин къурулушар гъанвай. Заводдикай гаф кватайла, лагъана кланда, ина дяведин шартӀара чилелай гуьзчивал тухудай комплексар газурзава, цавай лув гудай аппаратрин диагностика ийизва ва халкъди менфят къачудай жуьреба-жуьре метягъар акъудзава.

Форумда иштираккай Дагъустандин карханайрин арада “Дагдизель” завод, “ДОФ” ООО, “БОФФ” ООО авай.

Форумдикай вичин фикирар лугъудайла, Сергей Меликова къейдна: “Мярекат-

дин майданра чи карханайри акъудзавай продукциядиз итиж ийидайбур пайда жедайдак за умуд кутаза. Чна Военно-промышленный компаниядин, “Урал” концердин векилрихъ галаз гуьруьшар кӀиле тухвана. Къилди къачуртӀа, чаз абур гражданвилин производстводин хиле квел машгъл жезватӀа, гъам итижлу хъана. Чаз республикада эцигунрин комплекс вилик тухуз, экологиядин цийи карханаяр эцигиз кланзава. И ва са жерге маса месэлаяр гъалун патал чна къецепатан регионрин карханайрихъ галаз амадагвилин алакъаяр хуьдайвал я”.

“КЭМЗ”-ди акъуднавай къезил, къуд кас гъакъдай “МАИ-411” маркадин самолетдикай Сергей Меликов къилди рахана. Къейд ийин хь, и проект мукъвара Жуковскийда кӀиле феи международный авиационно-космический форумдизни гъанвай. “Дагъустандин карханади акъуднавай самолетдин гъакъиндай рахунар кӀиле физва. Ам маса къачудайбур пайда жедайдак чна умудар кутаза, гьик лагъайтӀа, гъевчи авиация вилик тухун неинки са Дагъустан, гъакӀ маса регион патални важиблу я. Санитариядин авиациядани и самолетдикай гегъеншдиз менфят къачуз жеда. Мисал яз, - коронавирусдин вилик пад къун патал тешкилзавай мярекатар кӀиле тухудайла. Яргъл тир районрихъ вакцина, дагълух хуьрерай четин гьалда авай азарлуяр духтурханайрихъ агакъарунин крара, духтурар саная-масаниз тухун патал”, - алава хъуьна Дагъустандин Къили.

Сергей Меликован гафаралди, республикада “МАИ-411” маркадин самолет акъудунин кӀвалах вилик тухунин гъакъиндай Урусатдин промышленностдин ва алишверидин министерстводихъ галаз рахунар кӀиле физва.

Рикел хкин, апрелдин вацра С. Меликов РФ-дин промышленностдин ва алиш-

веридин министр Денис Мантуровахъ галаз гуьруьшмиш хъанай ва абур винидихъ тӀвар къур самолетрихъ талукъ проект кӀилиз акъудун веревирднӀа. А чӀавуз министрди, проектдин важиблувал къейд авуналди, адан тереф хвенӀа.

Къейд ийин хь, виликдай “МАИ-411” маркадин самолетрихъ туристар республикадин дагълух са райондиз тухунин карда менфят къачудай фикирарни авай. Ихтилат Шамил райондикай физва. И фикир кӀилиз акъудун патал Къизлярда ва Шамил районда самолетрихъ лув гудай ва ацукъдай махсус пуд майданни туькӀурна.

Сифте яз “МАИ-411” маркадин самолетди 2019-йисуз “МАКС-2019”-дин (Международный авиакосмический салон) сергъятра аваз цава лув ганай. Ам Къизлярдин заводда Москвадин авиациядин институтдихъ галаз санал кватӀна. Самолетдихъ кӀиле двигатель ава. Адавай 1 250 кг заланвал авай багаж аваз 3 агъзур метрддин къакъанда 1,5 агъзур километр мензилдиз лув гуз жезва.

“Армия-2021” форум 28-августдалди давам жеда. Адан сергъятра аваз мярекатар Урусатдин Яракълу Къуватрин женгинини ватанпересвилин “Ватанперес” тӀвар алай паркуна, “Кубинка” аэродромдал, “Алабино” полигонда, уьлкведин военный вири округра ва Кеферпатан флотда кӀиле физва.

Уьлкведин яракълу къуватар патал еке метлеб авай и форумда Урусатдин жуьреба-жуьре регионрин военно-промышленный продукция акъудзавай карханайри иштиракзава. И мярекатди чи уьлкведин армия гьикъван къуватлуди ятӀа къалурзава. Форумдиз гъанвай дуьньядал мад са уьлкведихъни авачир женгини бязи техникади Урусатдин армия гьихътин камаралди вилик физватӀа къалурна.

Нумрадай клела:

ЯШАЙИШ

Чан алачир шегъерар

Махачкъалада, чна къатлузвайвал, социализмдин вири 70 йисуз эцигай къван квалер сад-къве йисуз эцигзава! Квалер эциг тийизвай са чӀиб чӀл чина амайди хьиз туш. Яваш-яваш чи са бязи сурарни, къаналарни, муькъверни, вирерни, гуьльни кваз квалерин кланик акатдай хьиз я. КъецӀил, гъевчи жезва чи паркарни, куьчярни, майданарни.

► 4

ИРС

Лезгийрин милли партал

Лезгийрин бязи хуьрера парталдин чӀехи пай гимшидин безекралди гуьрчегарзавай. Идалайни гъейри, Дагъустандин амай халкъарилар тафаватлу яз, чи миллетдин векилрихъ парталдал къизилдин безекар эцигунни хас тир. Дагъустандин амай халкъари къизил ишлемишдӀачир, абур къизил вичел писвал (зло) чӀугвадай металл яз гъисабзавай...

► 5

КЪАНУН-КЪАЙДА

“Пачагълугъдин вилер”

Физули Ниязович Бутаева прокурордин рехъ хъяна, яни бубадин рехъ давамарна. Шаир-классикдин тӀвар алай прокурорди, за къатлузвайвал, кӀвалахдин рекъе вич гъахъдин, намусдин векилди хьиз тухузва. Ам вичин везифайрихъ гъакъван жавабдарвилелди эгечӀзава.

► 6

ОБРАЗОВАНИЕ

Цийи мектебар ахъайда

РД-дин образованидин ва илмдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Яхья Бучаева къейд авурвал, федеральный ва республикадин программайрин сергъятра аваз 2023-йисалди Дагъустанда 82 мектебни аялрин 84 бахча эцигун планрик кутунва. Адан гафаралди, и месэла гъялз алакъайтӀа, мектебра клелдай алава - 29438, аялрин бахчайра 11857 чна пайда жеда.

► 8

ХАБАРАП

Регъбервилин ерияр хас я

Екатеринбург шегъерда карчидин хизанда дидедиз хъайи Вадим Алиевич Алиевни тежрибалувилелди къуллугъдин рекъай вини дережайрихъ хкаж жезвай ватанэгъли я. Чаз малум хъайивал, алай вахтунда ада Томскдин областдин УФАС-диз регъбервал гузва.

► 12

ХАБАРАП

Дуьньядин чемпион

Спортдин рекъе сад лагъай агалкъун Ш.Мамедова 2018-йисуз Москвада кӀиле феи Россиядин клевкӀевчилдин акъажунра къазанмишна. Гуьгъуьнлай адакай жуьреба-жуьре турниррин гъалибчи хъана. Алай йисан эвел кӀилера Ш.Мамедова нубатдин сеферда Россиядин чемпиондин тӀвар къачуна.

► 16

Жемятдин Талабун

Меъгарамдхурун райондин Хтун-Къазмайрин хурун жемятди Дагъустандин регъбер Сергей Меликоваз тавакъудин чар къена, Инстаграмда авай адан аккаунтдиз рекъе туна. Чарчин копия "Лезги газетдин" редакциядизни агакъарнава.

Кылди къачуртла, жемятди къызва: "Гьюрметлу Сергей Алимович! Меъгарамдхурун райондин Хтун-Къазмайрин хурун агаъалийри, чи республикадин къени фикирар авай вири агаъалийри хъиз, Квез Куъне Дагъустан патал ийизвай къван вири хъсан крарай риклин сидкъидай сагърай лугъзува. Икъван чавалди гъич садрани чи республикадиз федеральный центради, алай вахтунда хъиз, къайгъударвиллин фикир, финансрин куъмек гайиди туш. Чаз чизва, им Куъ, Сергей Алимович, чалишмишвилерин нетижа я.

Куъне къабулзавай гъар са къарарди, къачузвай гъар са камуни чун, хуърерин зегметчи инсанар, а кардихъ инанмишарзава хъи, Куън, Сергей Алимович, халкъдихъ, жергедин агаъалийрихъ рикл кузвай, инсандин къадир авай регъбер я.

Чна Куъ сиясатдин, кадрийрин гъакъиндай къараррин тереф хуъзва. "Дагъестанавтор" ГКУ-дин кыле Ханмеъгамед Рагъимов тайинарундин къарардин - иллаки. Ада, объектрин метлебулвилелай аслу яз, рекъер эцигуниз, цийикла тухкълур хъувуниз такъатар чара авунин карда и ведомстводиз гъахълувиллин принцип хкана. Акъазвайвал, эхиримжи вахтара ведомстводин къвалахнин хъсан хъанва.

Анжах Х.Рагъимован чалишмишвилер себеп яз, стратегиядин, республикадин метлеб авай "Ново-Гапцах-Капир-Казмалар-Ялама" шегъре рекъе къир цана куътягъиз алакьна.

Ханмеъгамед Меъгамедовича, вичихъ галаз гуърушмиш хъайила, Хтун-Къазмайрин хурун жемятдиз гайи гаф - хурун юк тирвал Приморскийдиз физвай рехъ пуд километрдин мензилда цийикла тухкълур хъувун "Дагъестанавтор" ГКУ-дин "2021-йисан къалин планрик кутун - кылиз акъудна. И рехъ курортринни туриствиллин метлеб авай Самурдин тамун, Каспий гъулуън виридалайни михъи яз амай къерехдихъ физвайди я. Хуърай физвай рекъин участок, фуруар акъатна, михъиз куквар хъанва. Зарбдиз физвай джиприни автобусри, мичи циф хъиз, залан руг къарагъарзава. Агаъалийривай къвализ михъи гъава атул патал рак-даклар ахъайиз жезвач. Багълар, салар йисан кыляй-кылиз къванцин рукадин къат ацукьна жезва.

Иниз гъар йисуз, ял гъыз, Дагъустандин хуърерини шегъеррай, Урусатдин маса регионрай агъзурралди муъманар къвезва. Хуърунвиар авай и чтуру гъаларикай, четинвилерикай рахун тавуртлани, Дагъустандин ихътин гуъзел региондикай, муъманпересрикай, къени кылихрин чкадин агаъалийрикай ва икъван "къайгъудар" властрикай къвезхъ физвай муъманриз гъихътин фикир амукъзава? Хурун сечкичйри гъар сечкичйри сесер гуналди тереф хуъзвай чи властрикай?

Хурун куъче-рехъ авай гъал акур муъманри чаз, хурун жемятдиз, айибар гъизва: "Куъне ихътин гъал гъикл эхъзавайди я? Вучиз эхъзавайди я?" - хабар къазва абуру.

Кар ана ава хъи, рехъ цийикла тухкълур хъувунин проект фадлай гъазур хъанва, бес къадар пулни чара авунва. Къвалахар "Дагъестанавтордидлай" аслу тушир себеприз - жуъреба-жуъре идарайра авай бюрократвиллин къайдайриз, "разрешенийриз", "меслятунриз", экспертизайриз килигна, гъиле къаз жезвач. Гъа и кар себеп яз, ракъун рекъелай переезд эцигунин къвалахригъ эгъелиз тежез са йис я.

Чна Кеввай, Сергей Алимович, и месэла гъялиз куъмекун тлалабзава. "Вучиз куъне ихътин гъал эхъзавайди я?" суалдиз чна жаваб гуъза: чун республикадин къенин руководстводихъ инанмиш я, чна адаз ихтибарзава.

**Гьюрметдивди
Меъгарамдхурун райондин
Хтун-Къазмайрин хурун жемят".**

Улакъар маса къачуда

24-августдиз РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулпатагъ Амирханова республикадин духтурханаяр кислороддалди ва дарманралди таъминарундин месэлайриз талукъарнавай совещание кыле тухвана.

РД-дин здравоохраненидин министерстводин делилралди, алай вахтунда Дагъустандин духтурханайра са йи-

къан къене серфзавай медицинадин кислородди 30 тонн тешкилзава. Къейд ийин хъи, медицинадин кислород гъазурзавай кархана чкадал алач. Ам къецепатан регионрай махсус улакъара аваз гъизва.

А.Амирханова хабар гайивал, Дагъустандиз медицинадин кислород гъидай улакъар маса къачун патал РД-дин Гъукуматди резервдин фондунай 31 млн манат пул чара ийида.

Тимил жезва

РД-дин здравоохраненидин министр Татьяна Беляевадин гафаралди, республикада коронавирусу акатзавайбурун къадар тимил жез башламишнава. Амма гъа са вахтунда тлегуъндик рекъизвайбурун къадар тимил жезвач. Духтурханайра, реанимациядин отделенийра четин гъалда авай азарлуяр гъаф ама.

Къейд ийин хъи, 25-августдин делил-

ралди, Дагъустанда стължем ва коронавирусу акатнавайбурун 64 духтурханада къабулзава, азарлуяр патал инра 5835 чарпай кардик кутунва. Риклел хкин, коронавирусудин пуд лагъай лепедин виридалайни къизгин арада чарпайрин къадар 6500-лай алатнавай.

Алай вахтунда Дагъустанда 354547 касди коронавирусу дизи акси рапар янава.

Духтурхана эцигда

Махачкъалада 300 чарпай авай аялрин духтурхана эцигдайвал я. И кардикай 23-августдиз РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулпатагъ Амирханова хабар гана.

Адан гафаралди, республикада здравоохраненидин идараяр бес къадар авач, гъавилляй аялрин цийи духтурхана эцигун фикирдиз къачунва.

Духтурхана эцигдай чкадин (чили майдандин) патахъай вичин рахунра Махачкъаладин мэр Салман Дадаева

къейд авурвал, Махачкъалада алай вахтунда яшайишдин объектар эцигдай чилин азад майданар лап четиндиз гъатзава. Аялрин духтурхана эцигун патал виридалайни кутугай чка, Салман Дадаеван фикирдалди, Цийи Хушетда ава.

А.Амирханова духтурхана эцигдай майдандин месэла РД-дин чилин ва эмендин алакъайрин, здравоохраненидин министерствойриз республикадин меркездин администрациядихъ галаз санал гъялуни буйругъ гана.

Икърар кутлуннава

18-августдиз Махачкъалада РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Абдулмуслим Абдулмуслимован регъбервилек кваз "2020-2025-йисара хурун мулкар вилик тухун" программадин сергъятра аваз кыле тухузвай эцигунрин къвалахриз талукъ месэлаяр веревирдна. Идакай "Лезги газетдиз" республикадин Кылин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Риклел хкин, твар къунвай программадин везифайрик хурун чкада яшамиз жезвай агаъалияр тлем акакъдай яшайишдин къвалералди таъминардай шартлар арадал гъун, абурун арада бейкарвиллин месэлаяр гъялун, хурун

чкада инфраструктура вилик тухун - акатзава. Программа умуърдиз кечирмишдайла, АПК-дин (агропромышленный комплекс) кылиз акъудзавай проектар кардик квай хуърериз къетлен фикир гуъза.

А.Абдулмуслимова кыле тухвай совещанидал са шумуд объект эцигунин месэладиз килигна. Абурун арада Къизляр райондин Сарсар хуъре (ана яшамиз жезвайбурун лезгийя) яшайишдин дарамат эцигун патал майдан авадан авуниз талукъ проектни ава. Къейд ийин хъи, и объектидиз "Государственная экспертиза проектов" ГКУ-ди герек тир документар ганва ва "Дагъельхозстрой" ГКУ-дини "Нива" ООО-ди лазим икьрарни кутлуннава.

Рапар ягъайбуруз

Чи мухбир

Республикадин здравоохраненидин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гуъзайвал, Махачкъалада коронавирусу дизи акси рапар янавай, чпин яшар 60 йисарилай алатнавай агаъалийриз гъавая недай-хъвадай суърсет гуъза. Кылди къачуртла, мергъяматлувиллин савкъатар рапар ягъун патал Е.Исинбаевадин тварунихъ галай стадиондал, Урусин театрдин, Аварин театрдин, ДГМУ-дин Ленинан тварунихъ галай майдандал алай дараматра кардик кутунвай пунктара гуъза.

Къейд ийин хъи, мергъяматлувиллин серенжем Дагъустандин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован тапшуругъдалди кыле тухузва. И карда РД-дин спортдин ва физический культурадин министерстводи, Махачкъаладин администрацияди, мергъяматлувиллин "Михъи рикл" ва "Инсан" фондари иштиракзава.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 25-августдиз Дагъустанда коронавирусу акатайбурун къадар 46 653-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирусу акатай 187 кас дуъдал акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 41 876 кас (эхиримжи юкъуз - 237) сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 2 680 647 кас ахтармишнава. 3665 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), къвалера ава. Дагъустанда коронавирусу дизи 2141 (эхиримжи юкъуз - 21) кас къена.

Гуъзчивал герек я!

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

Са шумуд агъзур йисар алатнава, инсанди аннамишиз, гъахъ-гъисаб къатлуниз, вич инсан тирди якъин чир хъана, яшайишдин шартлар къулайвиле тунин веревирдер ийиз. Къанивал гуънгуъна садлагъана тун регъят кар туш. Гъар са девирдихъ вичин дегишвилер, истемисунар гала. Ша фагъумин чна, гъар жуъредин кылихрин инсанар жемиятда гъикъван аватла!

Заз жемиятда къайда хъун патал государстводин патай гуъзчивилихъ(контроль) авай метлебдикай куърелди жуван фикир лугъуз къанзава. И жигъетдай агаъалийрин къуллугъда акъвазнавай идарайрин къвалахдал датлана гуъзчивал тухунихъ еке важиблувал ава. За винидихъ къейд авурвал, инсанрин кылихар сад туш. Чи йикъара къуллугърал алай бязи къари жемятдикай фикирзавач, анжах хъуси агъвалдин къайгъуда ава. Гъикъван вич винелай хъсандиз къалуриз алахъайтлани, кылих чуънуъхиз жедач, ам, гъикл хъайитлани, са арада винел акъатда.

Жуван хъуси мидадиз килигна, гъараз-гъевес вилик кутун жемятдихъ галаз къадай низам-къайда жезвач, им къуллугъда майифвал (къайгъусузвал), руъгъдин зайифвал жезва. Бес ик тахъун патал гъахътин касди, вирида хъиз, къайда-къанундал амал авун патал вуч авун лазим я?

Гуъзчивал, ахтармишунар тухун герек я! Гъар са кар гуъзчивилик кутуна къанда! Гуъзчивал алачир яшайиш къел пара хъайи хинклар хъиз я: недай иштагъ ава, амма уъцъу я.

Бязи къуллугъчийри чпин кабинетар хъусиятар хъиз къазва. Са члана игътиятлуну жезва, гъамни виняй талукъ буйругъ хъайитла. Ик авайвилляй ахтармишунар чарасуз я. Жемиятдин гъар са хиле, гъар са камуна гуъзчивал къанзава.

И "гъилляй-гъилиз" лугъудай халахатурдин девирда, гъайиф хъи, гуъзчивал лугъудай гаф гъакл сиверайни ван къвезмач: виликан девирра хъиз, ам къуватда амач. Акъадай гъаларай, вири месэлаяр михъиз намусдин хивез вегъенвай хътинди я. Бес и арада намусдин гъунарни акъазвач эхир!? Садни акъадач "им гъи тегъер я, регъуъ тушни?" лугъудай. "Чун-чибуру" хъанвай хътинди я дередагълар. Беябур жеда, гуъзчивал лугъудай гаф хъиз, намусни арадай акъатайтла: мад бармак къилел гъикл лагъана алул хъийида?

Серенжем 20-сентябралди давам жеда ва ам коронавирусу дизи акси рапар ягъун патал кардик кутунвай маса пунктари тешкилда.

КАРИБОВ Анатолий Шамсутдинович родился 2 июня 1955 года в семье военнослужащего. Отец уроженец села Штул Курахского района.

В 1978 году окончил Даггосуниверситет по специальности английский язык и литература, а в 1990 году заочно окончил Даггоссельхозинститут по специальности - экономика и организация сельского хозяйства. В 1990-1995 годы был избран народным депутатом Дагестанской АССР.

В период трудовой деятельности занимал разные руководящие должности. В феврале 2013 года назначен первым заместителем Председателя Правительства РД, а с марта 2021 года - заместитель Председателя Правительства Республики Дагестан. Курировал вопросы социальной сферы.

Карибов Анатолий Шамсутдинович зарегистрирован кандидатом в депутаты Народного Собрания РД VII созыва по Курахской региональной группе от партии "Единая Россия".

Главный мотив участия кандидата в выборах и получение мандата депутата - желание принести пользу республике и избирателям, а также придать новую динамику позитивным изменениям в наиболее чувствительных, значимых для жизни сферах, таких как здравоохранение, образование, социальное развитие и вопросы труда.

Вопросов перед дагестанским обществом стоит сегодня много. Ключевым, по мнению кандидата, является сегодня снижение бедности. За чертой бедности сейчас находятся около 450 тысяч дагестанцев.

Для решения этого вопроса Анатолием Карибовым предлагается принять ряд решений: - увеличить базовые оклады общеотраслевых специалистов, - повысить доли окладов в структуре заработной платы педагогов, - уже к концу текущего года восстановить рынок труда до уровня 2019 года.

Способность решать реальные проблемы реальных людей, интересная работа и высокая зарплата, обеспеченность медицинским обслуживанием, достойное состояние образовательной системы - вот, что необходимо нашим гражданам. Но для этого нужны условия. В содействии создания этих условий и состоит основная задача кандидата в депутаты Народного Собрания Республики Дагестан Карибова Анатолия Шамсутдиновича и его коллег по партии "Единая Россия".

(Публикация ДРО ВПП "Единая Россия" размещена на бесплатной основе)

Даниял ГЪАЖИЕВ:

“Хайи члал галачиз чун са ксарни туш!”

АССАЛАМ АЛЕЙКУМ, ЗИ ДУСТ!

Чун вири чи веледар, гележегдин несилар патал яшамш жезва.

За, вуна хьиз, гьакъван иер чи республикада дидедиз хьунал дамахзава. Заз адан твар - Дагъустан - лап хуш я! Дагъустан - ругьгдин ивирри, мугьман-пересвили, яшлугуруз гьурмет авуни, жуьрэтлувилел, итимвилел дамах авуни, къул хуьвайбурухъ авай кIанивили саднавай, агуднавай халкъарин къеб я.

Гъилин тулар гьар жуьре тирвал, Дагъларин улкъведин гьар са миллет вичин къайдада надир я. Сифте нубатда - чIалалди. Хайи чIала чун гьи миллетдин векилар ятIа къалурзава. Чна дамахдивди чун къумукьар, лезгийар, аварар, даргийар, яхулар, табасаранар, татар, азербайжанвийар, цахурар, агъулар, рутулар, ногъаяр, чеченвийар я лугъузава. Гзафбуру чпин рахунрик урус, гъатта ингилис чIаларин гафгар кутазвай девирда михьи хайи чIалал рахазвай кас акурла, чун гьейран хъана амуькьзава.

Фикир це, хайи чIал течирдавай вич флан миллетдин векил я лугъуз жедани? Зун чIал дериндай чир хьуникай рахазвач, амма чакай гьар садаз, гич тахьайтIа, дидед чIалал рахаз къванни чир хъана кIанда. ЧIал амай къван халкъни амуькьда!

Чаз къе вуч аквазва? Гъатта дагълара авай хуьрерани кваз аялар, жегъилар урусдал рахазва, шегъердин мектебра лагъайтIа, дидед чIаларин муаллимрин патахъай кьитвал ава. Милли СМИ-ра чпиз хайи чIалан устадар я лугъуз жедайбурун къадарни къвердавай тIимил жезва. Ихътин шартIара хайи чIалар михъиз квахъунин хаталувилик акатзава.

Дагъустандин чIалар квахъунин вилик пад къун патал гиламаз тади гьалда серенжемар къабулна кIанда. Эгер, дустар, кьуне зун улкъведин законодательный органда хьун лазим яз гьисабзава, ЛДПР-дин патай Госдумдин депутат яз хайи чIаларин месэла зун паталди асудли жедат!

Къуь квалера берекатар хьурай! Хайи чIалар хуьнин жигъетдай зи программидихъ галаз Инстаграмда авай **dan_gadzhiev** аккаунтда таниш жедай мумкинвал ава.

(РФ-дин Госдумдин депутатвиле кандидат

Даниял Арсланаевич Гъажиеван макъала пулсуздаказ чапнава).

Цель жизни - процветание народа

Мамед Магарамович АБАСОВ - российский предприниматель и меценат, общественный деятель, президент ассоциации предпринимателей "Южный Дагестан".

Родился М.Абасов 2 декабря 1964 года в селе Касумкент Сулейман-Стальского района. Окончив школу с медалью, поступил в престижный Московский инженерно-строительный институт. После завершения учебы в столице в 1987 году вернулся в родной Дагестан, где начал работать в сфере управления жилищно-коммунальным хозяйством Махачкалы. Через пять лет успешной работы в Управлении эксплуатацией жилищного фонда Махачкалы в 1992 году открыл в Дагестане филиал сибирской строительной компании. Наладил поставки пиломатериалов за рубеж, предварительно решив вопрос с улучшением качества сырья в Иркутской области.

После того, как задача повышения качества пиломатериалов была решена, Абасову пришлось на долгие 13 лет перебраться в Красноярск - старший брат привлек его к оптимизации своего бизнеса. Так Мамед Абасов становится заместителем генерального директора ООО «Монолитхолдинг» по общим вопросам. А в 2004 году он был назначен генеральным директором одного из крупнейших застройщиков страны - ООО «Монолитхолдинг».

Достигнув руководящих позиций в бизнесе, занялся системным развитием культурных и спортивных программ. В 2006 году возглавил Красноярскую региональную национально-культурную общественную организацию «Страна гор - Дагестан».

В 2013 году Мамед Абасов был избран депутатом Государственной Думы шестого созыва от Республики Дагестан, входил в Комитет ГД РФ по ЖКХ, а затем - в Комитет по информационной политике, информационным технологиям и связи.

После сложения полномочий депутата Госдумы РФ Мамед Абасов продолжил реализацию социально-значимых проектов.

Мамед Абасов продолжает активную социальную и благотворительную деятельность.

(Публикация ВПП "Единая Россия" размещена на бесплатной основе)

(Публикация ПП "Яблоко" размещена на бесплатной основе)

(Публикация кандидата в депутаты Госдумы РФ М.Г.Махмудова размещена на бесплатной основе)

Предвыборная программа ДРО КПРФ

УВАЖАЕМЫЕ ДАГЕСТАНЦЫ!

Мы идем в Народное Собрание РД с конкретной программой! Избиравшись будем добиваться:

- 1. Возвращения в собственность государства природных богатств и ключевых отраслей**
Недра, леса, водные и другие природные ресурсы, стратегические отрасли должны служить народу!
- 2. Реального участия дагестанцев в политической жизни республики**
Граждане Республики Дагестан имеют полное право самостоятельно формировать свою власть!
- 3. Поддержки реального сектора**
Коллективные предприятия - надёжные хранители лучших черт и традиций нашего народа. Их можно и нужно рассматривать как ядро новой солидарной экономики.
- 4. Преобразования социальной сферы**
Дагестанцы должны иметь заработную плату не ниже среднероссийского уровня! Учителя и другие работники бюджетной сферы, наемные работники и бизнесмены должны получать достойное возмещение своих трудовых затрат!
- 5. Качественного здравоохранения**
Коммунисты Дагестана за бесплатное и доступное здравоохранение!
- 6. Поддержку малого и среднего бизнеса**
КПРФ не на словах, а на деле последовательно отстаивает интересы малого и среднего бизнеса в стране!
- 7. Противодействие коррупции и преступности в Дагестане**
Только с коммунистами коррупция будет побеждена!
Коммунисты будут настаивать на более активной позиции Народного Собрания Республики Дагестан в процессе федерального законотворчества. Фракция КПРФ в Народном Собрании будет работать в тесном контакте со всеми конструктивными политическими силами и вносить в Народное Собрание, представительные органы местного самоуправления законы в интересах трудящихся во имя экономического, духовного и культурного возрождения Республики Дагестан!

(Публикация ДРО "КПРФ" размещена на бесплатной основе)

Веревирдер Чан алачир шегьерар

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделедин редактор

Ихътин кыл акур клелзавайбуру лугъунни мумкин я: тежрибалу мухбирдиз, писателдиз ихътин шегьерар ("чан алачирбуру") гына акурди ятла?

Гьурметлур! Тади къачумир. Зи ихтилат яргъарай къевезва. Чи шегьеррик, гым къачуртлани, ахътин рехне кутун ва я абуруз тегъне ягун зи фикир туш. Шегьерни хур чна, инсанри, арадал гъизвай имаратар, мумкинвилер я. Абуру гьикл арадал гъизватла, вуч кардик кутазватла, куь хийир ва я зиян гузватла, гъадалай чи вири аслу я. Зани чи шегьерриз, мумкин я, са бя-зи хуреризни, "чан алачирбуру" лугъун кьени аямда аквазвай гзаф крарихъ галаз алакьалу я.

И ийкьара чи газетдин 30-нумрада республикадин образованидин илимдин министрстводин сайтдай къачунвай "Себел-чилер авач" макъала чапнава. Килиг садра ана вуч лагъанватла: "Дагъустандин шегьерра яшайишдин объектар эцигун патал чилерин патяхъай еке кьитвал ава. И кар себел яз, республикада цийи мектебар ва аялрин бахъаяр эцигуниз талукь программаяр уьмуьрдиз кечирмишиз жезвач..."

Агъадихъай гена кьейднава: "Федеральный центради образованидин идараар эцигун патал лазим къадар такъатар чара ийизва. Амма Махачкъалада ва республикадин члехи маса шегьерра абуру эцигдай азад чилер жагъизвач..."

Ибуру вуч мусибатдин ихтилатар ятла? Чахъ гьикьван, садани ишлемиш тийиз, гадарнавай чилер аватла килиг, гъа са члавуз чи са бязи члехи хурера, шегьерра вуч мусибатар кьиле физва! Чи вири члехи шегьерра таквадай жуьредин аламатарни керематар амач жеди.

Махачкъалада, чна къатлузвайвал, социализмдин вири 70 йисуз эцигдай къван квалер сад-къве йисуз эцигъава! Квалер эциг тийизвай са чиб чил чина амайди хъиз туш. Яваш-яваш чи са бязи сурарни, къаналарни, муькъверни, вирерни, гьуьлни кваз квалерин кланик акатдай хъиз я. Къецил, гъвечи жезва чи паркарни, куьчярни, майданарни. Цавай чи меркездал вил вегъейла, аквадайбуру къванерин хараярни къумлухриз элкьвенвай майданар, къир цлраввай куьчярин цилер я. Ина уьмуьр, яшайиш, сагъвал ава, жеда садани, белки, лугъудач. Чан алай чкадиз ам ухаммиш туш.

Миллионралди квадратный метриар - майданар квалер эцигайла, са бахча, са поликлиника, я са мектеб эциг тийизвай чкада яшайиш ава гьикл лугъудайди я?

Иифен вахтунда Махачкъаладиз вил вегъейла, адан лап члехи пай квалер, экв авачиз, баябан, ичи тирди чир жеда. Куьчяр кьекъвейтла, генани зегъле фидай тегъердин чулав ккъара, пилера гъатда. Кьил саламат хуьз кланибуру ихътин я куьчярриз, я багълариз, я майданрал хъфизмач.

Юкъуз ракинни къуру гарари кармашавай куьчяррай ифизни зегъемвал акъатдач. Яваш-яваш Тарки дагъни квалерин харайри басмишзава. Квахъзава адан къацувални... Адал чан алама ни лугъуда?

Бес гъа и девирда меркезда эцигнавай къван мехъеринни къуьлерин, алишверидинни къугъунрин залар вуч я! Мискинар вуч я эцигнавай къван! Генани эцигъава!.. Икъван туьквенарни барар, базарар, кафеярни ресторанар кез гына акурди я?

Гъа са вахтунда меркезда кардик хъайи заводарни, фабрикаяр садни амач. Цийи заводар эцигдай цийи чилерихъ кьекъезвайди гагъ-гагъ раижзава.(?)

Бес а виликан заводдин (М.Гъажиеван, Дагэлектромаш, Приборар акъуддай, Стекловолокно, Балугърикай консервиардай ва икл мадни) майданрал цийи са мектеб, аялрин са бахча эцигиз жезвачир жал?..

Редукторный поселокда, гъа чи газетринни журналрин комплекскдин патав, инсанрин сагъламвал мягъкемардай, ял ядай аквапарк эцигда лагъана, чил туькьурриз, еке харжиярни авурди чи риклел алама. Амма а планар, регъятдиз гъиле гъатзавай пулар акурвалди, тлач хъана! Къе вири чил, спичкайрин къватияр хъиз, сад-садан къвалав агудна эцигнавай 17-22 мертебайрин бетондинни ракъун клеткайрин харайри къунва. Ахътин къазаматра инсанар гьикл яшаммиш жедатла? Гъава михъи яз, чил ачух яз гьикл амуькъатла?

Гъар са квалера тахминан чи дагълух са хур гъакъда. И гъвечи майдандал агъа клан чи Ахъегъ ва я Къурагъ районра къван агъалияр яшаммиш хъун мумкин я.

Амма ина я са поликлиника, я са бахча, я са мектеб авач. Я женни ийидач! Чил авач эхир абуру эцигдай... Им бес чан алай поселок яни?

Аялар авачир хизандин куьк хкатда, квалер чклида, хурер квахъда. Аялар авачир шегьерар амуькъдани?

Абуру низ ва я куьз герек я? Чил хсусиятдиз элкьурна, маса гуз, маса къачузвайла, аяларни, гележегни хкъанзамайди вучиз риклел къевезвачтла?

Вуна низ арза ийида? Я вуж ви гъавурда акъада?..

Часпардин цларцел

Агъмед МАГЪМУДОВ

"Лезги газетдиз" Дагъустандин Кьилин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 19-августдиз Сергей Меликов Мегъарамдхуьруьн райондиз мугъман хъана. Ина ам Азербайжандихъ галаз авай часпардлай элячлун патал кардик квай "Цийи Филер", "Тагъирхуьруьн-Къазмаяр", "Ярагъ-Къазмаяр" пунктариз фена, анра авай шартларихъ, кваллахдихъ галаз таниш хъана. Гуьгъуьнлай республикадин Кьили къанун-къайда хуьдай органрин регъберихъ галаз совещание кьиле тухвана. Мярекатдин сергъятра аваз Урусатдин Дагъустанда авай госуларстводин часпардлай элячлун патал кардик кутунвай пунктарин кваллах менфяту авуниз талукь месэляяр веревирдна.

Сергей Меликова кьейд авурвал, къецепатан сиясатдин рекъяй гьалар са акъван къулайбуру тушир девирда таможнядин кваллахди

экономика вилик финиз, улкьведин милли итижар, къетлен дережа хуьниз таъсирзава. Идалайни гъейри, сергъятрин ва таможнядин органри госуларстводин часпар саламатдиз хуьнихъ галаз санал кьиллепата Урусатдин экономикадин итижарни хуьзва.

Вичин рахунра Сергей Меликова, рекъемрал асаслу яз, гъар юкъуз пунктара часпардлай элячзавай улакьрин къадар гзаф жезвайдакайни лагъана. "Я геж, я фад тлугъвалдихъ галаз алакьалу яз къабулнавай серенжемар къуватдай аватда. Гъавилляй чна пунктарин кваллах гъи къайдада вилик тухудатла, гиламаз веревирдна кланзава. Алай аямдин шартлара кваллах менфятлуди хъун патал цийи къайдайрал элячлунихъ еке метлеб ава. Гъа са вахтунда инфраструктура вилик тухун (мугъманханаар, улакьар акъвазардай махсус чкаяр ва мсб.), пунктариз мукъва мулкар авадан авун герек я. И месэлярал инвестицияр желб ийизни жеда", - алава хъувуна республикадин Кьили.

Ихътин цийивилер арадал гъунилай, С.Меликова гьисабзавайвал, неинки са республикадин, гъаклни вири улкьведин кесер (имидж) аслу я, къецепатан улкьвейрихъ галаз алишверидин рекъяй авай амадагъвиле алакьаяр мягъкем жеда, "Север-Юг" твар ганвай дегълиз, туризм, экономика вилик фида, кваллахдай цийи чкаяр арадал къведа.

Совещанидин сергъятра аваз Сергей Меликова кар алай мад са месэла къарагъарна. Ам сергъятдиз мукъва мулкарай акатай къайдада чилер чара авунихъ ва пунктариз мукъва санитариядин жигъетдай кьиле тухузвай кваллах къайдадик тахъунихъ галаз алакьалу тир. И

жигъетдай ада са шумуд мисал гъана. Кьилди къачуртла, "Ярагъ-Къазмаяр" пунктуна рекъерин ва логистикадин инфраструктура, улакьар акъвазардай пен саки авач. Пунктариз мукъва авай мулкарин сагибар вужар ятла тайин туш. "И ва маса месэляяр гъалун патал таможнядин ва сергъятар хуьдай органрин къуватрихъ галаз санал республикадин муниципалитетрин, Дагъустанда кардик квай федеральный органрин управленийрин мумкинвилерикайни менфят къачуна кланда", - кьейдна С.Меликова.

Совещанидал гъаклни "Ярагъ-Къазмаяр" пунктуна мукъвал-мукъвал жезвай члехи нубатар арадай акъудуниз, адан къуватар артухаруниз талукь месэладизни килигна.

Мярекатда Дагъустандин таможнядин начальник Сергей Ироцкоди, РФ-дин ФСБ-дин РД-да авай Сергъятдин управленийдин кьил Дмитрий Базанкина, РФ-дин "Росгранстрой" ФКГУ-дин Кеферпатан Кавказда авай филиалдин директор Мамати Гъамзатова ва масабуру иштиракна.

Хайи муг риклелай алудзавач

Чн мухбир

Алатай гъафтеда Дагъустандин Кьилин везифеарвахтуналди таммарзавай Сергей Меликова Урусатдин жуьреба-жуьре регионра авай республикадин ва РД-дин Гьукуматдин векилрихъ галаз гуьруьш кьиле тухвана. Адан сергъятра аваз улкьведин маса регионрихъ галаз алакьаяр мягъкемарунин месэляяр веревирдна.

С.Меликова кьейд авурвал, сифте нубатда, миллетрин арада жуьреба-жуьре рекъерай авай (мисал яз, медениятдин, спортдин, диндин, экономикадин) алакьаяр мягъкемаруниз къетлен фикир гана кланзава. Ида халкъарин арада дуствал, стхавал гужлу хуьниз таъсирда. "Са къадар дагъустанвияр маса регионра миллетрин арада алакьайрин рекъяй кардик квай об-

щественный советрин членар я. И кардикай менфят къачуна кланда", - лагъана республикадин Кьили.

Ци ДАССР арадал атайдалай инихъ 100 йис тамам хъанва. И вакъиадиз талукь гзаф къадар мярекатар Урусатдин 23 регионда тешкилна. Вилик мад са важиблу вакъиа ква: 2023-йис Расул Гъамзатован йис яз малумарнава. Сергей Меликова хабар гайивал, и вакъиа неинки са чи, гъаклни къецепатан улкьвейрани кьейддавал я. Урусатда кьиле фидай мярекатар Президент Владимир Путинан гуьзчивилик жеда.

РФ-дин жуьреба-жуьре регионра авай РД-дин векилрин кваллахдикай геъеншдиз вичин докладда республикадин милли сиясатдин ва динрин кранин рекъяй министр Энрик Муслимова ихтилатна. Ада кьейд авурвал, векилар Дагъустандиз инвестицияр желб авунихъ, Дагъларин улкьведин инвестици-

рин проектар кьилиз акъудунихъ, жуьреба-жуьре рекъерай алакьаяр мягъкемарунин ва маса месэляяр машгул жезва. Абуру кваллахдин суракъда авай, улкьведин маса шегьериз фенвай чи ватангълийриз кваллахдай чкаяр жагъурзава.

РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министр Руслан Алиева кьейд авурвал, гъакьикъатдани, регионра яшаммиш жезвай дагъустанвийри хайи муг риклелай алудзавач, инвестицияр проектар кьилиз акъудунихъ чпин пай кутазва. Мисал яз, Р.Алиева "100 мектеб" проекткай лагъана. Эхиримжи 4 йисан къене и проектдиз маса регионра авай дагъустанвийри 570 миллион манат пул чара авуна.

Гуьгъуьнлай векилри чли тухузвай кваллахдикай, вилик акъвазнавай месэлярикай ихтилатна. Абурукай са жерге юлдашрив С.Меликова госуларстводин шабагъар вахкана.

Шерибан Пашаева, тарихчи

Лезги халкъдин искусстводин девлетлу ирсина кьетен чка халкъдин адетдин парталди къазва. Ада вичик халкъдин тарих, ахлакъдин ва рубъгдин ивира кужумнава. Иллаки халкъдин милли культурадиз талукь алукулунри алай аямдин инсанриз жуван медениятдин виликан чешмейрихъ галаз таниш жедай мумкинвал гузва. Халкъдин парталди чла-лахъ, халкъдин мецин яратмишунрихъ, адетрихъ галаз санал уьмуьрдин тайин тир къамат къалурзавай сад тир къурулуш арадал гъизва. Абуруз искусствовед Т.М.Серовади къимет гузва: "Халкъдин милли партал - им къимет авачир хътин зурба, виче декоративно-прикладной яратмишунрин хейлин жуьреяр битавламишнавай, жуьреба-жуьре материалар виниз тир кьетенвилелди ишлемишнавай, вичай миллетдин ацукьун-къарагьун аквазвай, утилитарный ва экономикадин гьалар устадвилелди къалурнавай халкъдин рубъгдин ва медениятдин ирс я" ("Классификация системных составляющих костюмных комплексов коренных народов Дагестана". М., 2014, С. 4). Амма виридалайни важиблуди ам я хьи, халкъдин милли парталди тарихдин виликан вахтарин ва алай аямдин культура-

РЭМ-дин фондарай. Лезгийр. 1870-йис. И шикилдизни маса твар ганва. Ам урус этнографри янава, абуруз чпи никай кхъизватла, чизвай эхир. Чи вилик вири шикилрал чпин гьакьикъи тварар элкьурь хъувунин везифа акъвазнава.

РЭМ-дин архивда авай шикил. Асул шикилдин (подлинник) кланикай "Лезгинка" кхьенва. Ам Дагъустанда сифте яз соцетриз гьакьикъи твар алаз за вегьена. Са вацралай и шикил чи республикадин жуьреба-жуьре публикацийра маса тварар алаз акъуднаваз акур зун тажуб хьана амуькьна. Шикилдин кланикай "аварка", "даргинка", "кумычка" кхьенвайтла, акъван регьятдиз твар дегишардачир эхир. Дагъустанда анжах лезгийрин этнокультурдин ирсинив икI вучиз эгечIзавайди я?..

ди сада-садахъ галаз алакьа хуьниз куьмекзава. ИкI девиррин арада алакьа амуькьзава. Милли партал алукулунин адет амачир чкайра инсандин ата-бубайрихъ галаз авай алакьани атлунал гъизва. Гьавилай гьар юкьуз ва я суварриз милли пек-партал алукулзавай халкъарихъ, чеб и ва я маса миллетдин векилар яз хуьнал гьалтайла, ихътин крариз фикир тагузвайбурулай артух умудлувал ава. Кавказдин халкъарикай чавай рубъгдиз вилегъ ва чпин ата-бубайрихъ галаз авай алакьа хуьз алакьайбукай мисаларни гзаф гъиз жеда.

Милли партал са шумуд илимдин гирведаль (стык) ахтармишзава, и карди пешекаррин чалимишвилер агудун истемешзава. Идакай чун гуьгьунлай рахада. Алай вахтунда, Дагъустандин бязи халкъарин милли парталдикай девлетлу материал кватнаватлани, кьилди къачуртла, лезгийрин милли костюм тамандаказ ахтармишнаваз, материални кватнавач ва а парталарни арадал ханвач. Са гафуналди, и жигьетдай чакъ тарифдай гьал авач. И кардини лезгийрин этнографиядал машгьул жез кланзавай жегьилар кеиле твазва. Гзаф вахтара чи миллетдин векилар тир рушарини гадайри лезгийрин милли парталриз (тамандаказ вири комплектиз) гьина килигиз жеда лагьана суал гузва. Им гьакI итиж авун туш. Абуруз чи милли пек-парталдин биледаллаз этнодизайн вилик тухуз, яни виликдай чи члехи дидейрини бубайри гьар юкьуз алукулдай адетдин, суваррин, мехъеррин пар-

талрал "чан хкиз", идалди анжах чи халкъдиз хас тир (арабрин, урусин, Европадин маса халкъарин парталар тикрар тавуна) адетар машгьур ийиз кланзава. Ахцега музейда виликдай анин дишегьлийри алукул парталрин са шумуд чешнедилай ва урус этнографри члугунвай чи дишегьлийрин са шумуд шикилдилай гьейри, жегьилрин и суалдиз гудай жаваб, дугьриданни, авач. Милли парталдиз итижзавай ва чи миллетдин векилри виликдай алукулдай тегьерда алукул кланзавай лезги рушар тайин чешнейрай чпиз ахътин парталар цваз гьазур я, амма абуруз стилистикадиз талукь бязи суалриз жавабар жагьизвач. Ахцегьрин край чирдай музейдилай гьейри (ана авай чешнеярни лап куьгьне вахтаринбуру туш), маса санани тамамвилелди кватнавай ва чеб чпихъ галаз устадвилелди кунвай костюмар, яни партал, квачин къапар, безекар, кьилел алукулдай затI (ва икI мад) галай комплектар авач. Лезги дишегьлийрин милли парталдин тарих ахтармишуниз талукь хци месэлади ва парталрин са шумуд жуьре (гьар юкьуз алукулдай, жаванрин, члехибурун, суваррин, мехъеррин ва икI мад) хъайитлани арадал хкунин мурадди и макъала кхьениз мажбуьрна.

Кьукьем - лезги дишегьлийри кьилел алукулдай. И безекар Азербайжандин музейра гзаф гьалтзава, кланикайни чпин тегьерда "тадж" кхьенва, чпинбуру яз къалурнава. Дагъустандани чи кьукьем масабурунди яз къалуриз алахьнава.

Лезгийрин саки гьар са хуьре дишегьлийрин парталдихъ вичин кьетенвал ва тафават авай. Амма умумивал гимишдин ва кьизилдин гзаф къадар безекарлай гьейри, парталда яру ранг ишлемишун тир. Инал ихтилат физвайди яру рангунин затI ишлемишуникай я, парталда яру ранг кьилинди хъиз ишлемишуникай ваь. Акъатай рангарин парталар, иллаки яру рангунинбуру, лезги дишегьлийри ва я итимри алукулдай туш. Алай вахтунда фольклордин са бязи коллективар, артистар патал лезгийрин парталар яз цвазвай

яру рангунин пек-партал чи девирдин этнодизайнерин члехи гьалатI, милли парталдикай члуру малуматар агакьарун я. И карди чи милли парталдин тарихдин дибрикай тамам малумат, гьайиф хьи, авачирди мадни субутзава. Яру рангунин партал лап кьериз-цларуз, анжах жаванри адетрихъ галаз алакьалу мярекатра алукул патал цвазвайди тир, гьамни члехи пай вахтара анжах члул жедай яру рангунинди, вири партал ваь. Амма лезги дишегьлийрин саки вири парталрик яру рангунин куьлуь са затI хъайитлани жедайди тир, гьикI хьи, яру ранг - цлун ранг - лезги гзаф адетрихъ галаз сих алакьада авай. Яру рангуналди чи устадри парталдал гьаларин нехиш атлудай. И тегьерда цванвай парталар Ахцегьрин край чирдай ва Россиядин этнографиядин музейра хуьзва.

Лезгийрин бязи хуьрера парталдин члехи пай гимишдин безекарлай гуьрчегарзавай. Идалайни гьейри, Дагъустандин амай халкъарилай тафаватлу яз, чи миллетдин векилриз парталдал кьизилдин безекар эцигунни хас тир. Дагъустандин амай халкъари кьизил ишлемишдачир, абуру кьизил вичел писвал (зло) члугвадай металл яз гьисабзавай... Лезгийри лагьайтла, кьизил, иллаки хъипи рангунинди (вацраз ушаммиш тирвилай) пара хушдаказ ишлемишзавай, гьатта гимишдизни кьизилдин ранг гузвай. Мадни, чи милли парталдал эцигзавай безекар кьушарин, тамун гьайванрин, балкларин, инсандин гьилин ва икI мад шикилар атлунни хас тир. Кьилел алукулдай затара, камарийра ишлемишзавай, булушкайрал эцигзавай ва гьилик акалдай безекар атлузвай нехишрин арада тафават авай. Лезгийри кьилел алукулдай ва хурудал эцигдай затара виридалайни гзаф ишлемишзавай ярж цлун ялав "бута" тир. Ада къадим вахтара камарийра ва суварриз кьилел алукулдай (адаз "Кьукьем" лугьузвай) затлунани кьилин чка къазвай. Кьукьемдиз талукь яз ахтармишунар кьилиз акъуднал чун мумкинвал жагьайвалди машгьул жезва (и карда чав куьмек агакьардайбуру хъайитла, чун шад я). Бязи чешмейра кьилел алукулдай и затI яхулринди, бязибурани аварринди яз гьисабзава. Гьайиф хьи, чакъ тайин ахтармишунар тахъун себеб яз, ихътин ягьалмишвилериз геьенш рехъ ачух жезва. Гьавилай чна, лезгийрин милли партал ахтармишдайла, абуру яшаммиш хъайи вири чкаяр фикирда кьун лазим я. ГьикI хьи, чи халкъ кьве патал пай хъанвайди, са пай республикадилай кьеце яшаммиш жезвайди сир туш. Кьилди са Кьиблепатан Дагъустандал сергьятламиш хъана виже кьведач.

Лезги халкъдин милли партал лазим тегьерда ахтармишиз тахъун мад са себебдихъ галазани алакьалу я. Амни этнографиядиз талукь материалра "лезгийр", иллаки шикилрал, картиналар, гьакI къаб-къажахдал (ва

икI мад) "дагъустандинбуру" гафуналди эвез авунихъ галаз алакьалу я (им революциядилай виликан девирда урусин этнографри кватнавай шикилрин девлетлу коллекцийризни хас я). И ва я маса шикил виликдай гьи халкъдинди тиртла лугьуз хьун четин кардиз элкьезва. И кардал машгьул пешекаррилай гьейри, амайбуруз ихътин кхьинрай кьил акъудиз четин я. Месэлами акъван муракабди хъанва хьи, гьатта дуьньядин кесерлу музейра чка кунвай чи гамарални, халичайрални "дагъустандинбуру" лагьана кхьенва. Им рехъ гана виже кьведай кар яни бес!?

Мадни са месэла. Лезгийр азербайжанвийрихъ галаз куншидал яшаммиш хьуникди абурун бязи кьетенвилер чна чешне яз къачунва. Кьилди къачуртла, жаван рушари юкьва кутлундай яру члул ва я дишегьлийрин куьруь перем (валчагъ) "лабада", амма бязи чешмейра чи милли партал азербайжанвийринбуру яз къалурнава (гуя чна абурувай къакьудна лугьудай ихтилатарни ава). Гьатта XIX асирда урусин ва кьецепатан гзаф къадар этнографрин шикилра а парталар алаз янавайбуру лезгийр тирди къалурнаватлани, ихътин крариз рехъ гузва.

Лезгийрихъ рекъемра тунвай (оцифровка) ва каталогра кватнавай материал тахъуникди (икI тирвилай чаз милли пек-партал

арадал хкиз куьмекдай чешмейрни авач) рехъ гузвай члуру крар мадни ава. Оцифровка халкъдин материальный культурадин ирс патал виридалайни кьилин кар я. Ам (оцифровка) галачиз ва каталогра гьатнавачирла, затI (предмет) вич гьатта музейда аваз хъайитлани, ам квахъун садазни аквадач. Маса ганвай, квахънавай, масариз хутахнавай гзаф къадар шейэр - лезгийрин медениятдин кьиметлу экспонатар, гьа винидихъ къалурнавай себебар авайвилай, чи халкъдин культурадин ирс яз элкьурна хкиз жезвач. И месэла лезги парталдизни талукьди я.

Лезги дишегьлийрин адетдин члул (камари). XIX асир. П.Гамзатовдин хуси коллекциядай. ИЗО-дин музейда лезгийрин материальный ирсинив гзаф затларин тварар дегишарнава (гьакI чи гам-халичани масабурунбуру яз къалурнава. Им кьилдин тема я).

Чакъ республикадин тайин мурадрихъ элкьурнавай, макьсад милли медениятдин важиблуд адетар квачел ахкъалдар хъувун ва гьа гьисабдай яз халкъдин парталдал "чан хкун" тир "Иисаралди Дагъустан Республикада меденият вилик тухун" программа ва гьа ихътин твар алаз РД-дин госпрограмма ава. Абуру халкъдин парталдин тарихдал ва ам арадал хкунал машгьул жез кландай низ хъайитлани ихтияр гузва. Амма кьейд авун лазим я хьи, милли парталдин тарих чирунал и крарин гьавурда авай пешекарар - этнографар, искусствоведар, культурологар, художникар, модельерар ва дизайнерар машгьул хьун лазим я. Гьаниз килигна, сифтени-сифте чна и вири пешекарар аваз команда арадал гьана кланда. Модельерривайни дизайнерривай кьвалахдив виридалайни эхирдай эгечлиз жеда. Абурун кьвалах этнографри, искусствоведри, культурологри ва художникри арадал хкай лезгийрин милли парталдин чешнейрай алай аямдихъ галаз къадай пек-партал цун ва идалди къадим девирдин адетар раиж авун я. Амма чалай ихътин команда арадал гъиз ва агалкъунар къазанмишиз анжах чакъ и карда куьмекдайбуру хъайитла, и кардал машгьул жедай ксар майдандиз экъечлайтла, кьилиндини, и кар кьилиз акъуддай мурад-метлеб, рикин майилар аваз хъайитла, жеда. Умудлу я, чна ахътин команда арадал гьиз ва хъсан нетижайрини чеб яргалди гуьзетиз тадач. И макъаладиз жегьил ахтармишунардайбуруни итижнайтла, хъсан кар жедай.

“Пачагълугъдин вилер”

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

Прокурордиз “пачагълугъдин вилер”, яни суд-дувандал, къанун-къайда хуьнал гуьзчивалзавайди лугъузва. Ихътин важиблу къуллугъ-къурулуш герек тирди геле вичин вахтунда Урусатдин Чехи пачагъ I Петрди малумарнай (1722-йис). Арадални гъанай ахътин къурулуш.

Адан везифаяр регъятбур туширди инал гъанвай гафарикай хкатзава. Обществода гъикъван муракаб гъалар, алакъяар аватла, чун шагъидар я. Иллаки уьлкведин къенепата алаш-булашди, гъарда вичин гъилляй къведайвал авуни неинки гуьзчивалдай къаравулар, гъаки силисчиярни, судьярни акъалтлай четин суалрани веревирдери, гуьжетрани сабурсузвилера твазва...

Ихтилат чан алай инсанрикай физва эхир! Инсандин ихтиярриз кюр гузва, чандиз къастзава, мал-мулк къакъудзава... Тахсиркарвилерин тум-кыл авани? Вирира прокурордин гаф ми-хъиди, гъахълуди, къилинди хун герек я. Гъаки лагъайтла, ам пачагълугъдин (государстводин къилин) векил, адан тварцихъай рахазвайди я.

И карди адавай гъахътин чирвилер, руьгъдин чехивал, риклин сабурулувал, гъахъ атлунди устадвал истемшизаватла, чун гъавурда акъазва.

Заз чидай са бязи прокурорар фад рехи (яшлу) хъунин асул себеб абурал гъалтзавай месэлайрин муракабвилехъ, гъахъунин заланвилехъ, нервийрин женгинихъ галаз алакъяалу тирдал шак алач. Бязибур, а къвалах таз, маса къуллугърал хъфейдини заз чиди.

Вичикай къе сугъбетзавай кас, за къатлузайвал, чехи руьгъ, чирвал, сабур, нервийрин къурулуш датлана сигъалдик кваз хуьз алакъявайбурукай я.

Мадни деринриз гъахъайтла, чир жеда хъи, ам экъечлай ери гъакъван мягъкемди, ми-хъиди, “эчелриз” рехъ тагайди я.

Бутаев Нияз Бутаевичакай Стлал Сулейманан районда акъалтлай савадлу ва гъакъван сабурулу судьядикай хъиз рахада.

Адан къулав чехи хъайи пуд хцел ажайиб зарлу тварар ала: Низами, Навои, Физули. Дуньядин шииратдин-руьгъдин хазинадин пуд классик санлай и хизандиз гъаки илифнатла?!

Аквар гъаларай, камаллу бубадиз рухвайрин тварари абур гъакъван такабурулу къакъанрихъ тухвана къанзавай. Заз чидайвал (зун и пуд хцехъ галазни мукъувай таниш я), пудани бубадин руьгъдикай пай къачунва. Абур неинки уьмуьрдал, гъакъикъи искусствода, чи милли классикадал, гъаки чи къенин аямдин устадрин ирсинални ашукъбур я...

Физули Ниязович БУТАЕВА прокурордин рехъ хъяна, яни бубадин рехъ давамарна. Шаир-классикдин твар алай прокурорди, за къатлузайвал, къвалахдин рекъе вич гъахъдин, намусдин векилди хъиз тухузва. Ам вичин везифайрив гъакъван жавабдарвилелди эгечлава.

Гъа са вахтунда Физули Ниязович пачагълугъдин ва я пачагълугъдин къилин векилни я! И карди адан хиве мадни еке жавабдарвал твазайдал шак алач. Къилинди инсан ва инсанвал, инсандин уьмуьрдин сагъвал, саявал, гъахъунин терездин дуьзвал хуьн чарасуз я. Пачагълугъ вичин сагълам инсанралди ва гъахътин ми-хъи алакъяралди къуватлу, къудратлу жезвайдал шак алач.

Прокурорди авур гъалатди чехи къурулушрин ихтибар, крар вилляй вегъеда. Усаларда ам вични виридаз...

Физули Ниязовичан патав зунни гъич виллини хуьн тавур са дуьшуьшди акъуднай. Кардин къан-пун ахтармишайла, акуна хъи, яшарни геле бегъем тахъанвай неречлар сад хъана, угъривилин рекъе гъатнава. Прокурорди силсичиди тухванвай дело вири патари-хъай дериндай ахтармишна, ахътин къарар акъуднай хъи, жегъилриз адан къарардикай (насигъатрикай) уьмуьрлух тарс хъана. Абур азавиликай магърумначир. Атланачир абурун виликди еримшизавай умудрин рехъ. Вилер ачухна, къилерив къвалахиз тунай. Жегъилри вузар акъалтларна, гъалаллу рекъе чпин уьмуьр давамарзава...

Завай ихътин мисалар мадни гъиз жедай. Амма гереквал авач. Шегъердин (чи меркездин) прокурордин заместителдал гъикъван залан къисметар гъалтзавайди ятла, лугъун четин я. Абурун къадар, гъайиф хъи, тимилини жезвач. Амма закондин бушвал къалурун хаталу я. Мадни хаталу я хала-хатурвал авунни...

Физули Ниязовичан гъакъиндай чи тежрибалу журналист Алаудин Гъамидова вичин вахтунда (са цуд йис идалай вилик) чи газетда къхенвайвал, жегъил прокурорди вич везифайрив эгечлай гъа сифте йикъарилай намусдинни гъахъунин рехъ хъяна, савадлу юрист тирди субутна. Гъавилай гъам гъукуматдин къурулушрин, гъам вичин ведомстводин, гъам халкъдин патайни ада гуьрмет, авторитет ва ихтибарлувал къазанмишна...

Гъакъисагъ ва руьгъдин ми-хъивилелди киле тухузвай адан къуллугъ “РД-дин лайихлу юрист” лагъай гуьрметдин твар гуналди къейднава (2011).

Ф.Н.Бутаев “Лезги газетдин” лайихлу амадагрикай, ам къелзавай ва хъиз куьмекзавай рухвайрикайни сад...

И йикъара Физули Ниязовичан 60 йис тамам жезва. 40 йисуз ада вичин чирвилер, алакъянар чи республикадин меркезда къанун-къайда мягъкемаруниз, инсанрин ихтиярар паквилелди хуьниз багъишна. Чна лугъузва:

*Гъахъунин даях,
Дуьзвиллин пайдах,
Мадни вине хуьй
Дережайрин тах!
Несилри, шаксуз,
Ййида дамах.
Амукърай гъаки куз
Ви руьгъдин чакмак!..*

Къанунсузвилерихъ галаз женгина

Гъазурайди - Агъмед МАГЪМУДОВ

Суддин къарардалди

“Лезги газетдиз” республикадин УФССП-дин пресс-къуллугъди хабар гайивал, и йикъара Махачкъалада къанунсуздаказ эцигнавай гараждин ва туьквендин дараматар чукурна.

Абурун гъакъиндай талукъ къарарар Дагъустандин меркездин Кировский ва Советский районрин судри акъудна. Дараматар къанун-къайдадал амал тавуна эцигнавайдакай ва абур чукурна къанзавайдакай гараждинни туьквендин иесийриз лагъанвай. Амма абур суддин къараррив жавабдарвилелди эгечлач. Нетихада суддин приставрин иштираквал аваз къе дараматни махсус техникадин куьмекдалди чукурна.

Къейд ийин хъи, Махачкъалада къанун-къайдадал амал тавуна ийизвай эцигунрин къвалахрин вилик пад къунин жигъетдай киле тухузвай къвалах давам жезва.

Чандиз къаст авуна

РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузайвал, къанун-къайда хуьдай органрин векилри Хасавюрт шегъерда вичин дидедин чандиз къаст авунай шак физвай 24 йис хъанвай гада къуна.

Мусибатдин дуьшуьш алатай гъафтада арадал атана. Дидени хва сад-садахъ галаз еке къалриз акъатна. Нетихада хци вичин дидедал чукурлудин са шумуд хер авуна. 49 йис хъанвай дишегълидиз духтурривай куьмек гуз хъанач, ада шегъердин къилин духтурханада чан гана.

Тахсиркар полициядикай чуьнуьх хъанвай. Уголовный розыскдин къуллугъчийри ам авай чка тайинарна ва къуна.

Ада вичин тахсиркарвал инкарнач. Уголовный дело къарагъарнава. Силисдин управленидин къуллугъчийри мукъвара дело суддиз рекъе твадайвал я.

Балугъар къунай

Къизляр райондин судди къанунсуздаказ балугъар къунай республикадин 6 агъали уголовный жавабдарвилеиз члугуна. РФ-дин ФСБ-дин РД-да авай Сергъятдин Управленидин пресс-къуллугъди хабар гузайвал, И.Мегъамедова осетрдин жинсинин балугъар къун па-

тал 6 касдикай ибарат десте арадал гъана. Каспий гуьляй абур къанунсуздаказ балугъар къунин нетихада 6 миллион манатдилай виниз зарар гана.

Суддин къарардалди 6 касни дустагънава. Идалайни гъейри, абур санал государстводин хийирдиз 6 555729 манат пул вахкана къанзава.

Лутувал авунай

РД-дин Силисдин комитетдин пресс-къуллугъди хабар гайивал, Леваша райондин 62 йисан яшда авай агъалидилай уголовный дело къарагъарнава. Адак пенсиядихъ галаз алакъялу месэлайра лутувал авунай тахсир кузавна.

Силисди гъисабзавайвал, 2010-йисуз къанунсуз гъерекатар авунай шак физвайда пенсиядиз экъечлун патал вичин яшар 9 йисан артухарна, къалп деллар авай паспорт къачуна. Идалайни гъейри, ада гъакъикъатдихъ галаз къан тийизвай деллар гъатнавай зегъметдин цийи книжкани къачуна.

Гъа ик, къалп документрин бинедаллаз ада 2010-2019-йисара 1,3 миллион манатдив агъакъна къанунсуздаказ пенсия къачуна.

Силисдин комитетдин пресс-къуллугъдин векилди алава хъувурвал, тахсиркарди РФ-дин Пенсийрин фондуниз ганвай зарар арадал хкун патал лазим тир серенжемар къабулда. Идалайни гъейри, уголовный делодин сергъятра аваз, Федеральный миграциядин къуллугъдин ва Пенсийрин фондунин отделенидин жавабдар къуллугъчийрин гъерекатризни органри къимет гудайвал я.

Тиряк жагъана

Полициядин къуллугъчийриз Къизлярда авай заводдин ишлемиш тийизвай дараматдай тиряк (марихуана) чуьнуьхнавай чка жагъана. Идакай РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Тиряк чуьнуьхнавай чка къанун-къайда хуьдай органрин векилри розыскдин мярекатар киле тухузвай члавуз жагъана. И кардай шак физвай кас къунва. Ада вичин тахсиркарвал хиве къуна ва тиряк анжах вичи ишлемишун патал хуьзвайди тир лагъана.

Къейдзавайвал, адан гъакъиндай РФ-дин Уголовный кодексдин 228-статьядин бинедаллаз уголовный дело къарагъарнава.

Афгъанвийриз - цийи къвалер

Алатай гъафтада Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликов Дербент шегъердиз мугъман хъана. Ина республикадин Къили Афгъанстанда киле фейи женгерин къе ветерандиз - цийи къвалер ва спортдин мастер, дзюдодай Европадин чемпион Камал Ханмегъамедоваз агалкъунар мубаракна.

Абурухъ галаз киле фейи гуьруьшда С.Меликова афгъанвийрин жуьрэтлувилер ва абур интернациональный буржи намуслувилелди къилиз акъудайди къейдна.

Гуьгуьнлай Сергей Меликов РФ-дин Госдумадин депутат Мурад Гъажиевахъ ва Дербентдин мэр Рустамбег Пирмегъамедовахъ галаз санал шегъердин аялрин 16-нумрадин “Чебурашка” твар алай бахчадиз фена. Образованидин идарадин директор Эмилия Къазиагъмедовадин гафаралди, бахчадин дарамат алатай йисуз цийикла туьхлуьр хъууна. Къенин юкъуз ина 275 аял къабулдай чкаяр ава.

Республикадин Къил бахчада бицелкар патал тешкилнавай шартларихъ галаз таниш хъана ва идарадин къвалахдилай рази яз амукъна.

Бегьер - 2021

Хазран КЪАСУМОВ

Гьар са вахтунихъ вичиз хас лишанар, къетневилер ава. Гад ва зул хуьруьн майишатдин карханаяр, лежбервиллинни фермервиллин майишатар, арендаторар патал кваллахрин къизгъин вахт я.

- Стал Сулейманан райондин зегьметчийрин къайгъуярни и йикъара артух хъанва, - лугъузва райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальниқдин заместитель Гьамидин Абдулкафарова. - Никерай техилдин тарифдин бегьерар вахчунвай, мал-къара патал алафар гъазурна акъалтларнавай карханаяр, КФХ-яр ва арендаторар алай вахтунда емишар, салан майваяр кватл хъувунал машгул я. Абур фад дигмиш жезвай сортарин ципицар кватлунив эгечнава.

Райондин хуьруьн майишатдин къилин хилерикай сад багьманчивал я. Цийиз кутазвай багларин майданар йисалай-суз гегеншарзавайди хъиз, районда кватл хъийизвай емишрин къадарни къвердавай артух жезва. Ик, алатай йисуз районда, санлай къачурла, 19330 тонн емишар кватл хъувуна. Алай йисуз 23740 тонн кватл хъувун фикирдиз къачунва. Икван чавалди 5400 тонн шефтелар, 6700 тонн алучаярни хутар, 1000 тондилай виниз гатун ичерни чухьверар ва къене ири цил авай маса емишар кватл хъувунва.

Районда багьманчивал (гьам узьумчивални) вилик тухуниз инвестициярин проектар къилиз акъудуни екез кумек гузва. Чехи карханай-

Агъа Стал-Къазмайрилай тир тежрибалу багьманчи Жейранханум Садиқовади шефтелприн мадни виниз тир бегьерар гьасилзава.

Районда къене ири цил авай емишар кватл хъувунин кваллахарни давам жезва.

Багьманчивал хъиз, узьумчивални экономикадин кар алай хел я. Районда инвесторри тешкилнавай, гекъигаила, чеб чехибур тир узьумчивилин са шумуд майишат ава: "Гуьлгери вацл", "Зардиян", "Дербент-Агро" ва масабур. Алатай йисуз райондин карханайри узьумлухрин гьар са гектардай - 90-100, бязи майишатри ва КФХ-ри 120-140 центнер ципицар хъун вилив хъувуна.

- Районда ципицар кватл хъувунив сентябрдин эвел къилера эгечда, - давамарзава ихтилат Гьамидин Абдулкафарова. - Алай вахтунда бязи карханайра ва лежбервиллин майишатра, арендадин участокра ципицарин фад дигмиш жезвай сортар атлунив эгечнава. Узьумлухура ципицарин хъсан бегьер ава, юкван гьисабдалди гьар са гектардай 100 центнердилай тимиш тушиз ципицар кватлун вилив хуьзва.

Кваллахрин

КЪИЗГЪИН ВАХТ

Районда узьумчивилел асул гьисабдай Дарклуш-Къазмайрин, Цийи Макъарин, Герейханован хуьруьн, Эминхуьруьн, Кварчагъ дердин хуьрерин ва Кулан Сталприн калун участокдин агъалияр, анра кардик квай карханаярни КФХ-яр ва ЛПХ-яр машгул я.

Фад дигмиш хъанвай сортарин ципицар майишатри ва арендаторри чкадал, Къасумхуьруьн, Дербентдин, Махачкъаладин базарра маса гузва.

рихъ галаз санал багьманчивилин хиле лежбервиллинни фермервиллин майишатри, хуси кумекчи майишатри ва арендаторри хъсан нетижаяр къазанмишзава, гьар йисуз емишрин бул бегьерар кватлзава.

- И йикъара чи управленидин пешекарар "Садовод" карханадиз фена, ана кваллахар тешкилнавай ва бегьер кватл хъувунвай гьалдихъ галаз таниш хъана, - лугъузва. Гьамидин Абдулкафарова. - Чаз акурвал, са акъван чехиди тушир майишатдихъ 2 гектар - ичин, 7 гектар - пинидин, 3 гектар - хутун, 4 гектар - шефтелин, 1,66 гектар - чухьверрин ва 2 гектар шумьягърин баглар ава. Пинийрин хъсан еридин бегьер кватлна, муштерийрал агакъарнава, алай вахтунда чухьверар, ичер атлузва. Бегьерди риклерик шадвал кутазва.

Гьамидин Абдулкафарова чаз вичихъ 7 гектар шефтелин ва 20 гектар алучадинни хутун баглар авай Герейханован хуьрйи тир Назим Бабаеван КФХ-дин кваллахикайни разивилин келимаяр лагъана. Малум хъайивал, багълара гьар йисуз экологиядин жигъетдай михъи тир бегьер гьасилзава, чкадин муштерийриз маса гунилай гъейри, шефтеларни хутар республикадин ва улкъевдин промышленностдин центрайризни рекъе твазва.

Мадни са кар къейд ийиз кланзава: цинин йисуз КФХ-рин ва арендаторрин багълара шефтелин лап тарифдин бегьер хъана. Районда гьар са гектардай юкван гьисабдалди 100-120 центнер шефтелар вахчунва.

Кваллахдив массовый къайдада эгечайла, ципицар Дербентдин ва маса шегьерин чехирар ва коньякар гъазурдай комбинатриз вахкуда. Идан патахъай карханайри комбинатрихъ галаз икьрар кутлуннава.

Санлай къачурла, алай йисуз районда 1618 гектар узьумлухурай ципицар кватл хъийида. План 12770 тонн яз, анрай 15000 тондилай тимиш тушиз (шаз 14400 тонн кватлнай) ципицар кватл хъувунин мажбурнама хиве кунва.

Районда бегьерар кватл хъувуникай рахадайла, ихътин са кардикайни лугъуз кланзава. Вилик йисара райондин хуьрера агъалийри квалерихъ галай салан участокра шумьягъар гьасилзавай. Эхиримжи йисара шумьягъарин баглар кутунал хуьруьн майишатдин карханаяр ва арендаторарни машгул жезва. Ик, районда, инвестициярин проектар къилиз акъудунин сергъятра аваз, карханайри 700 гектардив агакъна шумьягъарин баглар кутунва. Инвесторрихъ и майданар артухардай фикирни ава.

- Карханайрин шумьягъарин баглар жегиьлбур я, абур бегьердал атанвач. Алай вахтунда агъалияр чпин квалерихъ галай участокрай шумьягъар кватлунив эгечнава. Са шумуд йис я шумьягъариз хъсан къиметни аваз. Алатай йисан ноябрдин, декабрдин варцара шумьягъарин са килограмм 250 манатдай карчийри чкайрал къвез маса къачунвай. Шумьягъариз цини къимет ава, алай вахтунда са килограмм 180 манатдай маса къачунва, - лагъана Гь.Абдулкафарова.

Агалкъунралди зегьмет члугвазва

Къагьриман ИБРАГЪИМОВ

И йикъара чна Дербент райондин администрациядин АПК-дин управленидин начальниқ Юсиф Муслимович Герейхановахъ галаз муниципалитетда агропромышленый комплекс вилик финикай, и рекъе арадал атанвай нетижайрикай ихтилатарна.

- Дербент район экономикадин хилйи вилик фин, зегьметчийрин гьал хъсан хун агропромышленый комплекс вилик финилай аслу я, - къейдна Ю.Герейханова. - Алай йисуз райондин АПК-дин къуллугъчийри агалкъунралди кваллахзава. Райондин хуьруьн майишатдин къилин хел узьумчивал я. Гьавилий ам вилик тухуниз къетлен фикирни гузва. Гатфариз Махач Атаев киле авай Н.Алиеван тварунихъ галай АО-ди - 125, Азад Гъажиев киле авай "Татляр агрофирма" МУП-ди - 45, Альберт Давудов киле авай "ЮГ-Агро" ООО-ди - 10 ва Заур Тажибов киле авай "Дербент-АГРО" ООО-ди 125 гектарда цийи ципицлухар кутунва. Санлай къачурла, районда ципицарин майданри 8328 гектар тешкилзава. Абурукай 7509 гектарда канвайбуру бегьер гузва. Гьелелиг 324 гектардай 3496 тонн фад жедай ципицар кватлнава. Им са гектардай юкван гьисабдалди 108 центнер кватл хъувуна лагъай члал я. Алатай йисарив гекъигаила, и рекъем хейлин гзаф хъанва. Алай йисуз райондин ципицарийри 75 агъзур тонн ракъинин кагърабаяр кватлда лагъана гаф ганва.

Ю.Герейханова хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзавай са шумуд карханадин кваллахикай гегеншдиз суьгьбетна. - За винидихъ твар куур "Дербент Агро" ООО-ди 125 гектарда яру ва лацу вад жуьредин (шардоне, саперави, каберне, каберне-совиньон ва мерло) ципицар канва. Узьумрин чубукар ада Сербиядай гъана. Ципицлухар гьулелай 245 метрдин вине ава. Абуру кутадайла, алай аямдин технологиярин мумкинвилерикай менфят къачунва. Ципицарин чубукрин гьал хъсанзава. Стал-стал яд гун патал 22 агъзур куб.м яд гъакъдай цин гьамбархана эцигнава.

Зейдуллагъ Арабханов киле авай "ДКК-СТ" ООО ципицарин бегьер кватл хъийизвай чехи карханайрикай сад я. Ина ципицлухри 587 гектар чилер кунва. Абурукай бегьер 522 гектарди гузва. Алай йисуз и карханади Жимикентдин мулкара 18 гектарда цийи ципицлухар кутунва. Къенин юкъуз ина са гектардай кватлзавай ципицарин бегьер 150-160 центнердив агакъзава.

"Татляр" агрохолдинг районда виридалайни чехи майишатрикай сад я. Адан регьбер Яхья Гъажиев неинки Дагъустанда, гъакл къецепатани машгур ципицарчи ва хъсан тешкилатчи я. Агрохолдингда 1,6 агъзур гектар чил ципицарчи кунва. Абурукай 900 гектарди бегьер гузва. Ина чпин къуватралди тежрибадин участокра ципицарин "Агъа-

даи", "Ркацители", "Молдова", "Августин" сортарин теьенграл ахтармишунар киле тухузва. Гьар са гектардин бегьерлувал саки 400 центнердив агакъзава.

Винидихъ тварар къур вири карханайри зегьмет тешкилуни карда цийи ва квенквечи къайдайрикай менфят къачунва.

Салан майваяр гьасилунай, багьманчивал вилик тухунай Дербент район республикада гьамиша квенквечи жергейра ава. Алай йисузни гъакл я. Ю.Герейханован гатфаралди, и кваллахни аквадай гьалда вилик финиз инвестицияри кумек гузва.

Кылди къачуртла, Гъажиев Абдусамад киле авай "Анжелина" ООО-ди 4 гектарда чухьверрин ва 36 гектарда ичерин виниз тир бегьер гудай баглар кутунва. Абдулгъамидов Тигран киле авай "Рукель" ООО-ди 8 гектарда - хутарин, 12 - хурмадин, 10 - пинийрин, 2 - анаррин ва 20 - бадамдин (миндаль) баглар кутунва. Гьелбетда, чпин харжийрихъ ихътин кваллахрик къил кутвазвайбуруз госуьдарстводини кумек гузва. Емишрин, ципицарин баглар кутунин рекъе харжнавай гьар са манатдай абурув 50 кепек вахчунва.

- Райондин хуьруьн майишатдин агрофирмайра зегьмет члугвазвай лежберри, хуси майишатрин иесийри, йисан сифте килелай гатлунна, шегьерзгълийрин суфраяр витаминар квай салан майвайралди таьминарзава, - давамарзава суьгьбет Ю.Герейханова. - Кылди къачуртла, абуру келемар - 1945, афнийар - 430, помидорар - 1160, серкер - 710, редискаяр - 400, чичекар - 85 гектарда чана. Гьеле вири культураяр кватлна куьтягнавач. Къенин йикъалди кватлнавай майвайрин къадар 201785 тонндив агакънава. Им юкван гьисабдалди гьар са гектардай 467 центнер жезва.

Зулун тэхилар, гъажикаяр ва, гатфариз чана, гатуз вахчудай къуьл, санлай къачурла, 3922 гектарда канва. Къенин йикъалди хуьруьн майишатдин зегьметчийри 2071 гектардай - 4544 тонн зулун тэхил ва 15 гектардай къуьл кватл хъувунва.

Гъилевай йисуз картуфрин бегьерни тарифдайди хъана. 201 гектардай 5226 тонн картуфар кватл хъувуна. Мал-къара патал 12150 тонн веькер, 1072 тонн самар гъазурнава.

Майвачивал Нуьгдида, Белиж хуьре, Музаимда ва са жерге маса хуьрера хъсандиз вилик фенва, - къейдзава Ю.Герейханова. - Нуьгдида лагъайтла, йиса къвед-пуд бегьер кватлзава. Са гектардин юкван бегьерлувал 540-670 центнердив агакъзава. Инал заз "Музаим" КФХ-дин регьберар тир Абакаров Аледдинан ва Халилбегов Зиядханан тварар къаз кланзава. Ихътин инсанар районда гзаф ава. Абурун зегьметди, агалкъунри райондин экономика вилик тухузва. Галатун тийижиз, гъакъсигъвилелди зегьмет члугвазвай ихътин лежберриз, арендаторриз ва масабуруз за сагърай лугъузва.

Цийи келунин йисан вилик

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Виринра хъиз, Дербент райондани келунин цийи йисаз гъазур жезва, мектебра цийикла туьхлуьр хъуунин кваллахар акъалтларзава. Мукъвара чна райондин администрациядин образованидин управленидин начальник, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Эрик Къарибович ИБРАГЪИМОВАХЪ галаз мектебар келунин цийи йисаз гъазур хъуникай, образованидин хиле авай гъаларикай, агалкъунрикайни гъална кланзавай месляйрикай ихтилатарна.

гзафни хъун мумкин я. Цийиз эцигзавай мектебрикай рахайтла, алай вахтунда Белиждин хуьре 350 чкадин цийи мектеб эцигиз гъиле ава.

Гила чун алава образованидал акъвазин. Районда спортдин - 6, искустводин 8 мектеб, аялрин яратмишунрин 2 квал кардик ква. И мектебра 5-18 йисарин яшара авай 4949 аялди чирвилер къачузва. Райондин вири мектебра 1-4 -классра келзавай аялар патал "Шахматар" проект къилиз акъудзава. Аялрин бахчайра лагъайтла, образованидин алава 16 кружок ахъайнава.

Образованидин идарайрин материально-технический базадикай

образованидин мектебдиз математикадин муаллим Мегъамед Гъажимуратов ва Белиждин Г. Лезгинцеван тварунихъ галай мектебдиз Вологдадай къецепатан члала-рин муаллим Саняет Селимова хтана. 2020-йисуз и проектдин сергъятра аваз мад пуд муаллим кваллахал акъвазна: Дербентдай тир математикадин муаллим Нариман Загъиров - Чинардин, Махачкъаладай тир математикадин ва физикадин муаллим Мегъамедхан Абдулгъамидов ва Астрахандай тир тарихдин муаллим Тельман Ноурзабаев Белиждин 4-нумрадин мектебра. Абуру вирида чпин чкайрал гъакъисагъвилел-

Къетлен фикир гузва

- Дербент районда образованидин вири идарайриз (аялрин бахчайрилай гатунна, мектебрал къведальди) лазим тир къайдада фикир гузва, - къейдзава Э.Ибрагъимова.

- Эгер чкадал алай къуватралди гъализ тежедай месляяр пайда хъайитла, абурукай райондин къил Мавсум Рагъимова Дагъустандин Гъукуматдиз хабар гузва. Хейлин крар чна образованидин хиле кардик квай программаяр, проекта иштиракунин нетижада къилиз акъудзава.

Алай вахтунда Дербент районда аялрин 21 бахча кардик ква. Районда мектебрал фидай яшар тахъанвай 14182 аял ава. Абурукай аялрин бахчайриз физвайбурун къадар 2465 я, яни 17 %. Рекъемрай акъвазвайвал, месэла хциди я. Ам датла-на райондин къиле авайбурун гуьзчивиликни ква. Алай вахтунда цийи бахчаяр эцигдай чилер жагъурзава. Гуьгуьнлай къвезвай къвед-пуд йисан къене са шумуд бахча эцигун къарардиз къачунва. Келунин цийи йисан вилик Араблинкада - 100, Мугъарты хуьре 60 чка авай аялрин бахчаяр ахъайдайвал я.

Аялрин бахчайра 286 тербиячиди зегъмет члугвазва. Абурукай 169-даз - къилин ва 117-даз юкъван пешекарвили образовани ава. Абуру вахт-вахтунда Дагъустандин образовани вилик тухузвай институтда (ДИРО) чпин чирвилер, тежриба хкажзава. Аттестациядин нетижайриз килигна, 83 тербиячидиз къилин ва сад лагъай категорияр ава.

Районда 47 мектеб кардик ква. Анра 13372 аялди чирвилер къачузва. Абурукай сад лагъай сменада - 9309 (68 %), къвед лагъай сменада 32 % аялди келзава. Мектебра 2715 муаллимди кваллахзава. Гъакъисагъвилелди зегъмет члугвазвай 150 муаллимдихъ - къилин, 415-дахъ сад лагъай категорияр ава. Къилин образовани авай пешекаррин къадарди 85,3 % тешкилзава.

Келунин цийи йисуз 1-классдиз фидай яшара авай 1470 аялдин диде-бубадила арзаяр атанва. Августдин вацран эхирдалди и рекъем

КУЪРУЪ ТАРЖУМАГЪАЛ.

Эрик Къарибович ИБРАГЪИМОВ 1978-йисуз Белиж поселода дидедиз хъана. Белиждин юкъван школа акъалтларна. 2001-йисуз Дагъустандин механический техникум, 2007-йисуз "Южстаг" институт ва 2020-йисуз финансинни праводин институтдин юридический факультет акъалтларна. Белиждин гимназияда муаллимвиле, Белиждин Г.Лезгинцеван тварунихъ галай мектебдин директорвиле, жавабдар маса къуллугърал кваллахна. 2019-йисалай ам Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутат я. Хизанда пуд веледиз тербия гузва.

рахайтла, гъалар акъван хъсанзава. 12 идарадихъ чпин дараматар авач, 4 мектебдин дараматар цийикла туьхлуьр хъуунин игътияж ава.

■ Эрик Къарибович, управлениди образованидин гъихътин проекта иштиракзава, и рекъе гъихътин кваллахар тухванва?

- Алай вахтунда районди республикадин "100 школа" проекта иштиракзава. И проектдик умуми образованидин 4 мектеб - Мамедкъаладин гимназия, Мамедкъаладин 3-нумрадин, Геджухдин, Мугъартыдин мектебар акатнава. Абуру проектдик кутун патал меценатар тир РФ-дин Госдумадин депутат, Дербент райондай тир З.А.Аскендерова ва Дербентдин чехирар хкуддай заводдин генеральный директор, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат М.М.Садуллаева куьмекар гана.

Райондин "Алай аямдин школа" проекта сергъятра аваз Великентдин, Деличобан, Геджух, Берикей ва Рукел хуьрерин умуми образованидин мектебра образованидин вилик феновай технологиярин "Точка роста" классар ахъайнава. А классра къилин дережадин категория авай, пешекарвили дережа хкаждай курсар кел хъувунвай, хъсан тежриба авай муаллимри кваллахзава. Классар лагъайтла, алай аямдин технологияралди, 3D моделированидин компютерралди таъмин я. "Точка роста" классра хъсандиз келзавай аялри жуьреба-жуьре илимрай чирвилер къачуда.

Гъакъни чи мектебри федеральный дережадин "Гъар са аялдин агалкъун", "Гележедин билет", "Проектория" проектрани иштиракзава. И проектрани аялриз чирвилер хкаждай, илимдин мярекатра чпин алакъунар раиждай мумкинвал гузва.

■ Районда гъи предметрин муаллимрин къитвал ава ва и месэла гъик гъалзава?

- Бязи предметрай, месэла, химиядай, математикадай, физикадай, ингилис члалай муаллимрин къитвал ава. И месэла гъалимин карда чаз "Земский учитель" проектди куьмекзава. 2019-йисуз и проектдин сергъятра аваз Жалгъан хуьрун умуми

ди зегъмет члугвазва. И проектдин сергъятра аваз чна муаллимар мадни вилив хуьзва.

■ Келунин цийи йисаз гъик гъазур хъанва? Аялрин хатасузвал хуьнин жигъетдай гъихътин серенжемар къабулнава?

- Алай вахтунда вири мектебра ва бахчайра ремонтдин кваллахар акъалтларзава. Образованидин 25 идарада капиталный къайдада ремонтдин члехи кваллахар тешкилнавай: къавар, дакларар, ракларар, полар дегишарун. Райондин къилин къарардалди, школаяр келунин цийи йисаз тамамдиз гъазур тирди тестикъардай махсус комиссия ардал гъанва. Адак образованидин управленидин, Роспотребнадзордин, Госпозжарнадзордин, ОВД-дин ва маса пешекарар ква.

Исятда комиссияди кваллахзава. Къиле тухвай ахтармишунрин нетижайриз килигна, комиссияди актар къида, кимивилер авай идарайриз абуру арадай акъуд хъийидай вахт тайинарда. 26-августдалди вири школаяр келунин цийи йисаз чпин ракларар ахъайиз гъазур жеда.

Аялрин хатасузвал хуьн патал образованидин вири хилерин идарайра видеокамераяр, хатасузвиликай хабар гудай кнопкаяр (сигнал тревожной кнопки), Росгвардиядин диспетчерскийдиз хаталувиликай хабар гудай (тревога) махсус телефонар, члал хкадардай аппаратар эцигнава.

Аялрин ва муаллимрин хатасузвал хуьник, гъелбетда, образованидин хиле кваллахзавайбуру COVID-19 тлегуьндиз акси рапар ягъунни акатзава. Развилелди луьгуз жеда: муаллимринни техперсоналдин саки 100% рапар янава.

■ Ци мектебар акъалтларайбуру ЕГЭ вахкай гъалдикай куьрелди лагъанайтла кланзавай.

- 2020-2021-йисара 11-класс акъалтларзавай 398 аялди ЕГЭ вахкун лазим тир. Вирида имтигъан лайихлукадаз вахкана ва абуру мектеб акъалтларнавайдан гъакъиндай шагдаатнамаяр къачуна. Къетлен чирвилерай 54 выпускник къизилдин медалриз лайихлу хъана.

Цийи мектебар ахъайда

Агъмед МАГЪМУДОВ

20-августдиз Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова ВКС-дин къайдада (интернетдин алакъадин куьмекдалди) республикадин образованидин идарайра кваллахзавайбурухъ галаз совещание къиле тухвана. Адан сергъятра аваз келунин алаатай йисан нетижаяр къуна, мектебар келунин цийи йисаз гъик гъазур хъанвайтла, акъалтзавай несилрихъ галаз тербиядин рекъяй тухузвай кваллах, образование вилик тухунин рекъер, жемиятда муаллимди къазвай чка ва маса месляяр веревирдна.

Совещанидал Сергей Меликова хабар гайивал, 2021-йисан эхирдалди республикада цийи 16 мектебни аялрин 57 бахча ахъаюн фикирдик ква. Образованидин саки вишелей виниз идарайра цийикла туьхлуьр хъуунин кваллахар къиле тухванва.

"За мад сеферда жавабдар ксарин фикир желбзава: йисан эхирдалди ахъаюн патал фикирдиз къачунвай мектебарни аялрин бахчаяр вахтунда ва лазим тир ери аваз ишлемишиз вахкана кланзава", - лагъана РД-дин Къили и кардал машгъл жезвай къурулушунин векилриз.

С.Меликован гафаралди, са йисан къене образованидин и къадар идараяр ахъаяй дуьшуьшар вилик йисара малум туш.

Вичин рахунра ада хуьруьн мектебра кваллахдал жегъил муаллимар желб авуникайни лагъана. И жигъетдай ада районрин къилериз герек тир вири шартлар тешкилун, кваллах къиле тухун тапшурмишна.

Вичин рахунра РД-дин образованидин ва илимдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Яхья Бучаева къейд авурвал, федеральный ва республикадин программаярин сергъятра аваз 2023-йисалди Дагъустанда 82 мектебни аялрин 84 бахча эцигун планрик кутунва. Адан гафаралди, и месэла гъализ алакъайтла, мектебра келдай алава - 29438, аялрин бахчайра 11857 чка пайда жеда.

Министрди алава хъувурвал, алай йисан 1-сентябрдиз республикада цийи 7 мектебни аялрин 13 бахча ахъайда.

Совещанидикай геьеншдиз "Лезги газетдин" сайтдай келиз жеда.

Члал хуьн патал

Мукъвара Стлал Сулейманан райондин къил Нариман Абдулмуталибова "Самоучитель лезгинского языка" проект веревирд авун патал совещание къиле тухвана. Ана интернетдин алакъадин куьмекдалди и проект къилиз акъудунал машгъл жезвайбурукай сад тир ФЛНКА-дин Советдин член Гуььсен Шагъпазова (ам проектдин куратор я) ва лезги члалан муаллимрин са дестеда иштиракна.

Къейд ийин хъи, "Самоучитель лезгинского языка" проектдин тереф миллетрин крарин рекъяй федеральный Агентстводини хвенва. Урус члалал ихътин твар алай ктаб гъазурунин карда Стлал Сулейманан райондин къил Нариман Абдулмуталибова, и райондин образованидин управленидин информациядинни методикадин центрадин методист Назират Азимовади, лезги члалан муаллимар тир Гуьзел Межидовади, Аксинья Жаватовади, Жамиля Жигеровади, А.А.Тахо-Годидин тварунихъ галай педагогикадин институтдин илимдин къуллугъчи Жаклина Мейлановади, "Лезги газетдин" къилин редактордин заместитель Кургуьли Ферзалиева ва масабур иштиракда.

Мярекатдин сергъятра аваз Гуььсен Шагъпазова ктабдихъ галаз санал хайи члал чирдай интернетдин махсус приложение аралдай гъунин теклиф гана. Вичин нубатда Нариман Абдулмуталибова проектдин ва приложение аралдай гъунин теклифдин тереф хвена ва хайи члал вилик тухун патал тешкилзавай кваллахра райондин администрация куьмек гуз гъазур тир-дакай лагъана.

Лацу халат алайбур

Беден гуьнгуьна хутаз...

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Советрин девирда яшамш хъайи инсанриз чизва, агъалийрин патай духтурризни, милициядин къуллугъчийризни ихтибарзавай, абурухъ инанмишвалзавай, кар кеве аклайла, абурун патав хушвилелди физвай. Гъайиф хьи, кье ахътин гьалар амач. Эгер хизандай сад, мукъва-къили начагъ хъайитла, чун гьасятда хъсан, къени, халис пешекар духтур, жезмай къван чирхчир, танишди жагъуриз алахъзава. Вучиз лагъайтла, чизва, гъахътин духтур тахъайтла, азарханадиз аватайдан гьалар мадни члур жеда, адаз дуьзвилелди килигдач. Гъа ик! фикрзавай инсанар исятда пара я. Ни вуч лагъайтлани, чи азарханайра, поликлиникайра чпин пешедиз, къуллугъдиз вафалу, дикъетлу, къайгъудар, вини дережадин пешекарвал авай ва азарлуди сагъар хъувун патал вичин чирвални, тежрибани, алава вахтни харжзавай, датана инсанрин сагъламвиллин къаравулда акъвазнавай духтурарни, медсестраярни ава. Гъа ихътин лайихлу, жумартлу, марифатлу, азарлуйрин, сагъар хъийизвайбурун патай анжах хуш келимаяр, гъурмет къазанмишзавай духтуррик хирург, къилин дережадин духтур, Каспийск шегъердин азарханадин травматологиядин отделенидин заведующий **ФЕРЗИЛАЕВ Ферзилагъ Рамазановични** акатзава.

жегъилар Советрин Союздин пешекарар къит шегъерриз, регионриз рекъе твазвай. Ферзилагъни Липецкдиз ракъурна. Ина лезги духтурдиз областдин больницада къвалахдай чка гана. Гъа ина ада вичиз духтурвиллин гуьтлуь кеспини - травматология хкъяна.

- Патал чкадиз атанвай зи гуьгъуьл хкажайди азарханада къвалахзавайбуру зун хушвилелди, регъимлувилелди къабулун хъана, - риклел хкизва Ферзилагъ Ферзилаева. - Зун травматологиядин отделенидиз къабулнавай. Адан заведующий яшар хъанвай профессор Александр Николаевич тир. Пара гъавурда, еке тежриба авай пешекар тир. Ада къвалахзавай, бедендиз хасаратвал ганвай, гъилер, къвачер, пакун твалар ханвай, къулан тарциз тларвал ганвай ксар сагъарзавай, абурув эгечизавай тегъер акурла, за жуваз лагъана: "гада, ви чка травматология я". Зи фикррикай чир хъайила, Александр Николаевича зун Воронеждин медицинадин институтдиз, клиникадин ординатурада келунар давамариз, рекъе туна. Къве йисуз мадни чирвилер къачуна, зун Липецкдиз хтана.

Чи ватангъгли саки цувад йисуз Липецк областдин агъалийрин сагъламвиллин къаравулда акъвазна. Областда металлургиядин ва маса члехи заводар авай. Анра зегъмет члугвазвай фялейрал, инженеррал ва маса пешекаррал бедбахтвиллин дуьшуьшарни къвезвай. Автомашинар авария хъуниди беденриз хасаратвал хъайи ксарни тлимил жезвачир. Гъар са дуьшуьшда Ферзилагъ духтурди кеве гъатай инсанриз вири жуьредин куьмекар гана ва абур мад къвалах давамардай гьалдиз хкана.

- Ахътин гъафтеяр жедай хьи, - риклел хкизва духтурди, - чна, суткаяр акадар тийиз, азарханадиз гъизвай хирер, къацлар хъанвай, гъилер, къвачер ханвай инсанриз куьмек гуз, къвалахдай. Жегъил тир, галатуникайни хабар жедачир. Сагъар хъувур, къвачел ахкъалтна, азарханадай хъфизвай виликан пациентар акурла, руьгъ шадвилев ацудай.

Ик! зегъмет члугуни лезги духтурдиз урусрин арада еке гъурмет арадал гъана. Адаз уьмуьр къулайди хъун патал герек вири шартлар тешкилнавай. Хизан - яшайишдин къвалералди, уьмуьрдин юлдаш - къвалахдалди, аялар бахчайралди таъминарнавай.

1990-йисара уьлкведа арадал атай дегишвилери, садан фикирдизни татай сиясатдин къарсатмишунри Ферзилаевни герек серенжемар къабулуниз мажбуьрна. 1991-йисуз ам хизанин галаз хайи ватандиз хтана. Липецкда адазни уьмуьрдин юлдаш, духтурлаборант Римадиз къве веледни хъанвай - Эльвираны Фарид.

Тежриба къватнавай пешекардиз Махачкъала шегъердин Редукторный поселокда авай больницадин травматологиядин отделенида къвалахун теклифна. Ина ам яргъалди амуькнач. Шегъердин 1-нумрадин азархана меркездин травматологиядин центра-

диз элкъурна. Ферзилаева къвалахзавай вири отделение гъа центрадиз ракъурна. Вахт лап члуруди, къызгъинвилеринди, бандитрин дестейри къил хкажнавайди тир. Са гъина ятлани ягъунар, хъиткынарунар, инсафсуз куклунар, машинар аварияр хъайила, травма-

тологиядин центрадин хирургриз, духтурриз са декъькъада ял ядай вахтни амуькзавайди тушир. Лап операция къиле тухузвай чкадиз яракъламиш хъанвай къучияр атай дуьшуьшарни тлимил тушир. Амма духтурри чпин везифаяр, са куньизни килиг тавуна, къилиз акъудзавай. Абурукай яз, - Ферзилагъани.

Кеферпатан Дагъустанда ягъунар, гатунар, терактар мукъвал-мукъвал жезвай. Ботлихда, Первомайскда къиле феи вакиайрилай гуьгъуьнлиз Ферзилагъ са шумуд сеферда Хасавюртдин азарханадиз ракъурна, травматологиядин отделенидиз сад-садан гуьгъуьналлаз гъизвай хер-къац хъанвайбуруз ва гъа са вахтунда чкадин духтурриз куьмек гун патал. Ахътин вахтар жедай хьи, бязибуру чпин багъри Ферзилаев духтурди операция авун тлалабдай. Имни адан пешекарвиллин дережадикай, къезил гъиликай ва къени рикликай инсанриз хабар хъанва лагъай члал тир.

Къвалахдин яцла гъатнавай хирургдиз Каспийск шегъердин азарханадин травматологиядин отделенидин къиле акъвазун теклифна. Адаз лагъайвал, отделенида къвалах са акъван хъсанзавачир. Отделенидикай азарлуяр сагъардай халис чка, пешекарвилелди къвалахдай ва са фикирдал алай коллектив арадал гъун патал агъастлалви, гъилер къакъажна, къвалахуниз мажбуьр хъана. Вичин везифайрив ик! эгечлуни анжах хъсан нетижайрал гъана. И гъакъикъат Каспийск шегъерда 1996-йисан 16-ноябрдин йифиз пограничникрин 9 гъавадин къвал хъиткынарайла ва 2002-йисан 9-майдиз Гъалибвиллин парад физвай къилин кучеда теракт авурла, тестикъ хъана. Ихътин инсафсуз гъерекатар гъич риклелни хкиз кълазавач. Амма Ферзилаев къиле авай травматологиядин отделенидин духтурри, медсестрайри, санитарри "тади куьмекдин" автомашинри, таксистри, шегъерзгълийри чпин машинра аваз хкизвай беденриз хасаратвал ганвай 130-далай виниз инсанар къутармишун, абуруз сифтегъан куьмек гун патал чпелай алакъдай вири крар авуна. Къвалеризни хъфин тийиз, кеве гъатнавай инсанрин къуллугъда акъвазна.

Вири Россиядин агъалияр ажуьгламишай ихътин терактдик акадай инсанриз куьмекиз Москвадай ва масанрайни хейлин инсанар атана. Дуьньяда твар-ван аялрин духтур, хирург Леонид Рашала, Каспийскдин больницадин травматологиядин отделенидин медперсоналди къвалахай, инсанар къиникикай къутармишай шартлар акурла, мягътелвал къалурнай ва гъа са вахтунда гъейранвилелди духтурриз "сагърай, куьн халис духтурар я" лагъанай.

- Садрани фикрначир, бязибуру акъван инсафсуз жеда лагъана. Суварик атанвай, са тахсирни квачир инсанар, жегъил аскерар-музыкantar, аялар, дидеяр рекъидай къаст ийидайбуруз инсанар гъик! лугъун? Аплагъдиз шукур, ахътин къияматдин терактар амач. Чи агъалийрикай гила къурхулувални хкатнава, - лугъузва Ферзилаева. - Амма бедендиз хасаратвал жезвай, чи отделенидиз "тади куьмекдин" машинри гъизвай инсанрин къадар тлимил жезвач. Гъар юкъуз 30-40 кас гъизва.

- Ихътин гъакъикъат кевехъ ва я нихъ галаз алакълу я?

- Гъелбетда, гъа инсанрихъ, иллаки машинрин рулдихъ галай ксарихъ галаз алакълу я. Иллаки чи республикада гъафбуру рекъера гъерекатунин къайдайрал, водителривай ийизвай истемешунрал амалзавач. Ички хъвана рулдихъ ацукъзава. Куьчейра йигиндиз гъалзава. Чка-чкадал хкажнавай рекъерин лишанар кваз къазвач. Машин гъалзавайда дикъетлувал квадарзава. Нетижда машина сад-сада акъваза, инсанар рекъидай чкадал къвезва, гъафбурулар хер-къац жезва. За ваз лугъун, уьжедин, жинабдин, сагърид, къуьнуьн, ютурдин, яцлу, хъуькъвен къилин, къулан тарцин къарабар, пакун твалар хазвай дуьшуьшрин тум-къил авач. Ингъе лап и йикъара йифиз аэропортуниз физвай са жегъилди вичин машиндик вад кас кутуна. Са гададин къве къвачни хана, муькуьбурузни жуьреба-жуьре тларвилер хъанвай. Водителди ички хъванвай, машин пара йигиндиз гъалзавай. Гъукуматди ички хъвана рулдихъ ацукъзавайбуруз мадни клеви жазаяр гъай къаравар акъуднаватлани, чи инсанри гъа чпиз чидайвал ийизва, ислягъ инсанар хаталувилик кутазава.

- Са кар мад, - къейдзава травматологиядин, - республикада эцигунардай организацияр гъаф ава. Эцигунрал къвалахзавайбури хуьрерай ва паталай атанвайбуру я. Советрин девирда инсанрив, хасаратвал хкатзавай чкайриз къвалахал къабулдайла, техникадин жигетдай хатасузвал хуьдай имтигъанар вахкуз тадай. Гила и важиблу месъладиз талуьк ксари ерли фикир гузвач. Чи отделенидиз производствонин тларвилер хъанвай инсанарни мукъвал-мукъвал гъизва. Са рахунни алач, чун виридаз куьмек гуз, кеве гъатнавай инсанар къвачел ахкъалдариз алахъзава. Мединститутдин сифте курсара келдайла, са профессорди авур ихтилат заз уьмуьрлух тарс хъана. Ада чаз лагъанай: "Квекай лап хъсан пешекар духтурарни хъун мумкин я, амма куьне риклин регъимлувилелди, къенивилелди, къайгъударвилелди начагъдахъ галаз рафтарвал сабурутла, адаз куьн вичин хийирдихъ галайди тавуртла, куь алахъунрихъ тарифдай нетижа жедач". Заз жуван къвалахдин вахтунда акуна ва за и кар тестикъарзава: азарлудаз духтурдин патал хушвал, регъимлувал, иштираквал такуртла, ада язавай рапарини, гузвай дарманрини ва маса серенжемрини вилив хуьзвай нетижадал гъидач.

Инал заз, Ферзилагъ духтурдикай ихтилат кватайла, зи са танишди лагъай гафар гъиз кълазавач. "Ферзилагъ ахътин духтур я хьи, ада хайи къарабрални чан хкида, сад-садак куклуру хъийида, умудар атанвай касдиз цийи къилелай уьмуьр багъиш хъийида". Дугъриданни, и гъар са гафуник къел ква. Гъик!датла, вучдатла лугъуз, кеве гъатнавай инсанриз ада умуд гъузва, къайдадикай хкатнавай беден гуьнгуьна хутазава, мад сеферда уьмуьрдин гъар йикъл къарувалдай мумкинвал гузвач.

Духтурди лагъайвал, отделенида къанни цувад агакъна медикри зегъмет члугваза. Абурукай ирид хирургар, амайбуру медсестраярни санитаркаяр я. Шегъердин больницадин къилин духтурвиле Расим Рамазанов тайинарайдалай гуьгъуьнлиз азарханада, гъа гъисабдай яз, травматологиядин отделенидан хейлин цийивилер арадал гъанва. Отделение герек вири дарманралди, аппаратралди, тадаракралди, лазим вири шейэралди таъмин я. Къуй садазни хасаратвал тахъурай!

Руслан Къафланован - 70 йис

Беденда цай - ялав аваз Сибирдин...

Мерд АЛИ

Гъилевай йис жуьреба-жуьре дережайрин авторрин (шаиррин, гъикаятчийрин, драматургрин) юбилейралди девлетлу я. Хейлин авторрикай юбилейрин материалар чна чи клелзавайбурув идалай виликни агакъярна.

Къе чаз вич лезги шииратдин, иллаки муьгъуббатдин лирикадин рекъяй гекъигун авачир хътин устад шаир, алай аямдин вири миграгъви шаиррин муаллим яз гъисабзавай Шихнесир КЪАФЛАНОВАН къулав чехи хъайи Руслан КЪАФЛАНОВАКАЙ суьгъбет ийиз кланзава. Ам 1951-йисуз Миграгъа дидедиз хъана, ина юкван школа, Красноярск шегъерда юридический институт акъалтарна, саки вири уьмуьр гъана къанун-къайда хуьдай органра къуллугъуниз бахшна.

Амма гъикван яргъара хъанатлани, дидед чалавай ам яргъа хъанач! Артухлама, хайи чалал, шаир бубади хъиз, шиирар теснифиз хъана. Адан эсеррикай чи газетдани са шумудра чап авурди я. Саки вири эсерар хайи чиликай, багърийрин къисметрикай, вахтунин къарма-къаришдикай, уьмуьрдикай ийизвай веревирдерикай ибарат я.

Вич яргъара, аватлани, шаирдин рикл хайи дагълара - Шалбуздинни Шагъдин, Яру дагъдин этегра къекъевеза. Ада Самурдин авазриз яб гузва, ахпа вичин гъиссер, севт яз, чав агакъярзава.

Гъар сеферда шииррин клунчлар газетда гудайла, авторди хъянавай килери чи фикир дериндай желбзава: "Заз кланда вун чилиз марфад стлал хъиз...", "Рехи я кыл, уьмуьрдин са пай фена...", "Ацукъайла чиж цукъведдал..." ва ик мадни. Гъа и куьруь царарайни чаз шаирдин чал гъикван къешенди, фикир

рар деринбур, гъиссер къалабулукъ вай на-зикбур ятла чир жезва.

Шаирди вичин къисметдикай ик хъенва:

*Къисметдин гар цукъведив ик рахазвай:
Кичле жемир вун саврухра батмишиз,
Хайи чилин илгъам чанда ргазвай,
Жедач, цукъ, вун саврухривай бамишиз.*

*Зи багъа цукъ - зи багъри чил - Ватан я,
Къведач а югъ вун саврухра батмишдай.
Зунни - лезги, Къулан вацун инсан я,
Авач къуват Лезгидин руьгъ бамишдай!..*

Эхъ, ихътин царарин авторди чаз гъурбатдиз акъатнавай чи вири уьткъем рухвайрикайни рушарикай, абурун къисметрикай

хабар гузва. Красноярскда лап еке десте лезгийри чеб чи халкъдин гъунарлу векилар тирди фадлай субутнава. Абурук лезги шаирарни хъуни чак дамахдин гъиссер кутазава.

Гаф кватай чкадал лугъун: рагъметлу Шихнесир Къафланован къулавай сад-садаз ухшамаш, чпи саки гъа са нефесдалди яратмишзавай 4 хва - шаирар къарагъна: Александр (Саша), Руслан, Мевлид, Зульфיקъар. Къуд автординни эсерар 1994-йисуз чагдай акъатай "Муграгърин булахар" къватлалда гъатнава.

Гъайиф, Александр чи арада амач. Ам Волгограддин областдин Камышино шегъерда яшамаш жезвай. Вичини гъам лезги ва гъам урус чаларал теснифзавай...

Зульфיקъар Къафланован твар чин тийир лезги исятда Дагъустандин чилел алач. "Муьгъуббатдинни мусибатдин" шаирдин твар къачунвай адан къелемдикай хатнавай эсерин ктабри гъаф критикар, литературал рикл алайбур гъейранарнава.

Мевлида вич са артух раижзавач, амма чешме къуватлуди я.

Русланан эсерар куь вилик ква. Чна абурук жуьреба-жуьре йисара чи гъиле гъатай къватлалрай къачунва.

Гъар са эсер михъи лезги чалан, художественный ва туькълур хъунин, кардик кутунвай рангламишдай такъатрин жигъетрай, римфайрин жуьреба-жуьревиллин ва дуьзвиллин жигъетрай, сесерин ачухвиллин дережайрай, чна къатлузвайвал, шаир хци вичин буба-зурба шаирдин ирс давамарзава.

Ингъе бязи мисалар:

За манияр дарих члавуз хъизва...

Физва уьмуьр жуваз жувни чир техжез...

Жуван тлални гъам-хажалат за эхда...

Багъишда кез за жуван руьгъ, риклин члал...

*Хупл иер тир вацран михъи акунар...
Кланда риклиз чил сагъардай дарман жез...*

За жуьреба-жуьре шииррай са-са цлар къачунва. Амма абуру, гъар са цларци, тамам са шикил, дерин манадин алам арадал гъизва, клелзавайдав гъейранвал ийиз тазва. Ибур Красноярскда - мекъи Сибирда авай хци кхъенвай царар я.

Гила яб гун Миграгъа са шумуд цуд йис идалай вилик адан буба-шаирди кхъенвай царариз:

*Зи уьмуьрдин рехъ хъайила къайи,
Ви чимивилив ифирна за рикл...*

*Кландатла тахъун садрани вун перт,
Кландатла атун гъар са югъ, хвеш хъиз,
Сагъ хъана хирер, алатна гъам-дерт,
Агуд зун хурув дамардин пеш хъиз...*

*Гъиле кутар, къуьневаз квар,
Къеве вил кланда, руш, вун аквар...*

За мад мисалар гъизвач. Къеве устлардин - къеве заргардин гъавурда чун хъсандиз акъазва. Устадвилли, вич гъи яргъара аваз хъайитлани, клелдайбуруз раиждайди инал гъанвай гекъигунри субутзавачни!..

Руслан Шихнесирович Къафланован вич агакъянавай дережайр мубарак авуналди, чаз лугъуз кланзава:

*Къуй яргъарин гарари серт
Илгъамдин шив таураи перт.
Хайи дагълар аваз рикле,
Цлраз хъурай ви гъар са дерт!..*

Руслан Къафланован твар К.Х.Акимова акъуднавай "Лезги зарияр" - кумекчи ктабда (2015-йис) ва гила гъазурнавай "Лезги литературадин энциклопедияда" гъатнава.

Руслан КЪАФЛАНОВ

* * *

За манияр дарих члавуз хъизва,
Гъилиз татай бахтар акваз, пашман я.
Зи яд уьмуьр яргал рекъе ракъизва,
Руквад къунвай девир акваз, таклан я.

Физва уьмуьр, жуваз жувни чир техжез,
Къайи гару тухузвай са цлакул яз.
Маниярни хъизва за, шел къекъевез,
Умудрин тар, пеш алатна, юхсул яз.

Ша, акъваза, яб це сефил манидиз,
Белки, кузвай рикликай ваз хабар я.
Хажалатдин тлал янач ви бейнидиз,
Хъфена, вун зал хъуьрена, къаяр - заз...

Шадвал авай рекъелай зун алатна,
Дерт алудиз жезмач вилин накъварвай.
Рикл къудгазва, гъиссерин тлал акатна,
Авач инсан зи гъалдикай хабардай.

Жуван тлални гъам - хажалат за эхда.
Зи гъал акваз, кез, инсанар, тлал тахъуй!
Жув кучукдай сур кикерив за къехда,
Куь арада гъич садрани къал тахъуй.

Хур ацурна эхиримжи нефесдив,
Ялгъуз рикляй сефил мани хълагъда.
Дарих тушиз, чан ацурна гъевесдив,
Къабулайтла, хайи чилик акахъда.

* * *

Зи гуьзел чуьллер, зи Суван яйлах,
Вучиз куь чин къе хъанва перишан?
Булахар терган жегъилри ялтах?
Къуразва цукъвер, экъечина явшан.

Акурла и гъал, тлар жедачни рикл?
Къатламиш тежез, кузва зи жигер.
И гъалда туна, хъфида зун гъикл?
Килигзава гъамлу яз цукъверин вилер.

Белки, дагълара амачтла лекьер,
Къаргъадиз хъанватла чуьллера мехъер?
Вучиз буш хъанватла лекьерин къармах,
Ийиз жезвач вилервай чуьллера дамах.

Эй лекьер къекъедай дагъларин уьлкве,
Гъинва ви рухваяр къадамдиз уьткъем?
Ви чилериз килигдай амач къурухчи,
Гъар сад вичин меле хъанва къуллугъчи.

Заз йифен ахар амач, я йикъан къарай,
Эвердани бубайриз, акъатна гъарай!
Лекьер хъана дагъларин, хвейибур и чил,
Веси яз тунвай чаз и яйлахни гуьл.

* * *

Фад рикелай алатна зун, дустар, куь?
Ала чилел зи далудихъ, рахаз куьн.
Бегъер гъидач килиз тефей къастари,
Физва хъуьрез, зи кваллин рак такваз куьн.

Рехи я кыл, уьмуьрдин са пай фена,
Гъинва дустар, четинвиле гъил къадай?
Эверайтлан, хабар жезвач, гъай фена,
Амач дустар зи гъиссерин зил къадай.

Члур хъанватла, девлетни пул акатна?
Дуст лагъай гаф амачни куь арада?
Пашман жеда къил-къилелай алатна,
Девлетар гъаз гъатайла куьн къарада.

Авач пулар къачуз жедай зи дуствал,
Я къизилрихъ за инсанвал дегишнач.
Багъишда кез за жуван руьгъ, риклин члал,
Хатадай хъиз фейитла куьн зи уьруьшдай.

Амай уьмуьр тамандай за сувар яз,
Тажни риклин хкаждай куь къуьнерал.
Элкъедай зун, билбил хъана, лувар яз,
Дустваликай мани кхъиз синерал!

* * *

Куьтягъ хъана югъ. Рагъ хъфена синерик,
Хиялри зав гъич секинвал вугузвач.
Къалабалукъ ква къавукъ квай нуьклерик,
Плузаррини са келима лугъузвач.

Секиндаказ агат хъана мичивал,
Чиник хъвер кваз, варзни цавуз экъечина.
Хур ачухна, къалурна заз чехивал,
Гъетеривди суьгъбет ийиз эгечина.

Хупл иер тир вацран михъи акунар,
Чулава булут вичин патав тазвачир.

Квекай тиртла гъетрехъ галаз рахунар?
Чилел алай зун гъавурда къазвачир.

Са геренда вун и чилел эвчла, -
Килиг, варз, на чи гъал - къара гъикл ятла?
Жуван нурар гъар са квалел экъича,
Къеневайди ви милайим рикл ятла?

Са легъезда килиг, варз, зи риклизни,
Зазни клан я къе ви патав мугъман жез.
Зун инсан я вафалу тир чилиз зи,
Кланда риклиз чил сагъардай дарман жез.

Айиб мийир, кесиб я луз, варз, вуна,
Зи девлет я дуьз девирдихъ къанихвал.
За рикливай чухсагъул ваз лугъузва,
На тухванай цаварал зи дарихвал.

* * *

Жейран къекъевей жигъирра за йифзава,
Раган хурал алкъизва зун кквал хъиз.
Ви вилерихъ члугъазва, руш, гъайиф за,
Заз кланда вун чилиз марфад стлал хъиз.

Межнун хъиз зун ви гуьгъуьна гъатнава,
Гъикъван рекъер авуна за къачелай.
Заз дерт туна, лагъ, гъиниз вун катнава?
Чи дуьа, къин фенани ви рикелай?

Руш, ви рикле, авач ялав, я цайни,
Зи рикл кузва гум алахъиз, агаж жез.
Эхда вири: гъамар, зегъем ва къайни
Ашкъиди заз куьмек гуда хкаж жез...

* * *

Вил гала зи Шалбуз дагъдин синерихъ,
Адан гъамга булахрай зун ашукъ я.
Вил гала зи Самур вацун сесерихъ,
Лезгистандин къавахрал зун ашукъ я.

Вил гала зи Суван яру гуьллерихъ,
Акъваз женни абуру вилиз такуна?!
Вил гала зи лезги рушан гъилерихъ,
Хважамжамар твазвай гъар са камуна.

Вил гала зи къагъриманрихъ - дустарихъ,
Пехилвиллин гъибетдикай яргъаз тир.
Зуьгъере гъетер авай чпин къастарихъ,
Муьгъуббатни дуствал къилин аваз тир.

Зун мугъмандиз хкъезва зи Миграгъиз,
Беденда цай, ялав аваз Сибирдин.
Клубан я зун, жеда завай гъарагъиз:
Сагърай зи хуьр-бахтлу мугъи уьмуьрдин!

Хуьруьнви!

Мердали ЖАЛИЛОВАЗ

Сагърай вун, чехи стха, хуьруьнви!
Зайиф тахъуй хцивал пак вилерин.
Акатдач дерт ви милайим хуьруьнник,
Хуравайди рикл я михъи гъиссерин.

Желбзава зун ви ажайиб чалари,
Гъатнава члал зи беденда, зарлу яз.
Лепеяр хъиз дагъдин гурлу вацларин,
Авахъзава лезги сесер, гужлу яз.

Генг яйлахрин атир чандиз члугунвай,
Гевгъерар я ви къелемди рухузвай.
Шалбуздивай лезгидин руьгъ къачунвай,
Сесер я ви, чун дуьзвиллихъ тухузвай.

Лезги сесер жагъанай ваз булахрай,
Рекъин тийиз, рагъул тежез, авахъдай.
Лезги зуьрне рахатайла, дамахдай,
Шад хъвер хъана ви сесиник акахъда.

Лезги сесер дидеди ваз багъишай,
Мани хъанва чи квалера къеперин.
Ви чаларин - риклера цукъ нехишай,
Чехи сес я, чехи экв я гъиссерин.

Хъанач, стха, вахъ легъезда
намердвал,
Хкажна члал, чи халкъдин твар тик къуна.
Чи вилериз аквазва къе ви мердвал,
Хур ачухна, ганва халкъдиз рикл вуна.

ЧУБАРЖУКАР

Фригърин цIирер

***
ГЪУЪРМЕТЛУБУР!

Ингъе гатун тIатIилрин (каникулрин) вахтни алатна. Вилик КIелунин цIийи йис ква. Чна квез и сувар рикIин сидкьидай мубаракзава.

1-сентябрь - Чирвилерин югъ вирибур, иллаки сифте яз мектебриз физвайбур патал лишианлу югъ я. И юкъуз квез цIийи дустар, танишар гзаф жсагъида.

Ийидай крарни гзаф ава. Къилинди, КIелунал рикI хъун, гъар са кардив рикIин сидкьидивди эгечIун я. А чIавуз вири четинвилерай экъечIиз жеда. Гъам муаллимар, гъам диде-бубаяр куьне куь краралди, агалкъунралди, чирвилералди шадарда! Агалкъунар хъурай квехъ, играмибур!

Сифте сефер мектебдив
Фин герек я эдебдив.
Четинвилер алатда,

Агакъда куьн метлебдив!..
Диде, буба шадара!
Къуватар куь сад ая!..

Мерд АЛИ

Къеб

ЭчIязава за баладин къеб -
Вилик ква зи дунья, алем.
ЭчIязава за баладин къеб -
Чехи жезва таза къелем.
Чехи жезва, сивеллаз нур,
Лацу лиф хъиз, нефес - къезил.
КIвалах физва дамара гур, -
Яргъи жеда рекъин мензил!

Хкаж жезва бубадин гъил,
Къулай къепин ачухна тар.
Асайишди тухузва вил,
Разивилиз лайих яз кар...
Дунья, ви къеб гъилик ква нин?
Нин лайлаяр элкъезва вал?
Авач хъи ваз муьглет секин,
Артух жезва генани къал...
Аквазвачни зи гъил ми хъи,
Зи гъил, хуьзвай баладин къеб?
Ви къеб, дунья, акъван чехи,
Вирида хуьн жедачни деб?..

Азедин ЭСЕТОВ

Ишигълу ва гуьрчег

Хлыновский фамилия алай бицек аялрин кIвале (детдомда) чехи хъана. Тербияни ада гъана къачуна.

Яшар бегъем хъана, етимханадай экъечIайла, яшамиз жедай кIвал авачиз амуькна гада. Ам кIвал гудайбурун сиягъда тунвай, амма йисар физвай, кIвал гузвачир.

Патав гвай хуьре текдаказ яшамиз жезвай са къуьзуь къаридиз а агъвалатдикай хабар хъана. И бадеди, яргъал тевгъена, гада вичин кIвализ гъана ва теклифна: "Эгер вун рази ятIа, вакай заз - хтул, закайни ваз баде жеда...".

Жегъил гадади, ахъайна вичин гъилер, баде къужахламишна. Къаридин хуьхъезва са те-

менни гана. Гъа икI абурукай бадени хтул хъана, чпин умуьр цIийи къилелай давамарна. Идакай хабар хъайи А.Малахова 2012-йисан декабрдиз ЦТ-да къиле фейи "Пусть говорят" передачадиз хтулни галаз бадедиз звернай.

"Бадеди ваз, вичин кIвализ теклифна, хтул хъунал рази яни лагъана, хабар къурла, ви бейнида гъихътин гъиссер арадал атана?" - суал ганай гададиз корреспондентди.

"А вахтунда заз дунья ишигълу ва гуьрчег хъанай!" - жаваб ганай жегъилди, кIусни эглеш тахъана.

ИкIни жедайди я, хъсан инсанар гъалтайла.

Райсудин НАБИЕВ

Къаних Арчил

(Гъикая)

Арчилни Арчугъ дустарни я, къуншиярни. Къведан кIвалерихъни ичер, чуьхверар, хутар битмиш жезвай багълар гала.

Арчила кIватIай емишар вичин машинада аваз тухуз, базарда маса гузвай. Къабулдай чкайризни агакъариз, вичин югъ няни ийизвай. Арчугъан гъал четин тир. Адавай са менфятни къачуз жезвачир. Сад-садан гуьгъуналлаз дигмиш жезвай емишар, кIвахъиз, тарарин кIанерикни, тарарал аламазни пуч жезвай.

Нубатдин сеферда Арчила ичер кIватIиз акурла, акъвазиз тахъана, ведрени къачуна, Арчугъни салаз экъечIна. Къведани, гъарда вичин чада, тарарикай ичер хчалзава. Чеб чпиз аквадай жугъундин патав агакъайла, Арчугъа лугъузва: - Вучзавай и емишрикай хъана, са менфятни тежезвайла? Я къачудай чка авач, я къабулдайди.

- Вуна ахътин зайифвал вучиз ийизва, къунши. Килиг, вирида вучзаватIа. Ви къунши зани, тухуз, гъарна маса гузвайди я емишар.

- Яда, зунни вун сад яни? Ви кIаник машин ква. КIани вахтунда кIани чкадиз физ жезва. Гузва масани. Гъелбетда, ваз хъсан я.

- Вазни хъсан хъун патал чна са меслят ийин. Ви емишарни за тухуда. Пулни гъаз хкъеда. Амма хъайи пул къведазни сад хъиз пайда. Рази яни?

Са гъевчи геренда Арчугъ кисна акъвазна, дериндай вичи-вичик фагъум-фикирна, лагъана:

- Яъ, емишар - зибуру. Гъекъедал ацалтна, кIватIзавайди зун, улакъдиз язавайдини - зун. Хъайи пулни вахъ галаз пай авурла, зун куьн иеси жезва? Чилиз килигиз, фикирлу хъанвай ам Арчилаз килигна, адавай хабар къазва: - Жедачни пулуни кве пай заз, са пай ваз хъайитIа?

- Ваъ, къунши. АкI жедач. Вибуру кIана физвай емишар я. Зи машин лагъайтIа, сейке пул гана къачунвайди... Мадни фагъума, за вун патал лугъузвайди я. И сеферда хъиз, ваз къедлай къулухъни герек къведайди я зи куьмек.

Вахтар къез алатзавай, Арчугъавай жаваб гуз хъанвачир. КIгиз, пуч жезвай емишар. Са юкъуз ада Арчилаз лугъуда: - Яшдиз зун чехи ятIани, акъул ваз гзаф ава. Вуна лагъайвал хъурай. Амма пул пайдайла, къуншивилизни, яшаризни килигна, са къезилвал жедайвал хъурай. Вахъ галаз зунни къведайвал базардиз.

- Анжах вун галачиз, - жавабна амалдар Арчила... - Пулдин кве пай заз, са пай - ваз. Гъа тегъерда чун сад жеда...

- Бес гъахъвал? Къуншивал?
- Абуру - ахпа... Сифте - пул!..

Имуча-мучаяр

Аскер БЕГОВ, 9-класдин ученик

➤ Сифте - къацу, ахпа - хъипи, кIватI-да чуьлдай твар-твар вири.

(гIи хъI)

➤ Виридаз малум кандудин ханум.

(IъIъIъ)

➤ Беденни вич, къилни вич, мефт ава къиле. Къене кве фу чразвай хъиредин къеле.

(IъIъIъ)

➤ Къуд карчни кве чин алайди.

(хъIъIъIъIъ)

➤ Лежбердин кIвалах, хармандин дамах.

(IъIъIъ)

➤ Къайи руфун, агъзур къафун.

(IъIъIъIъ)

➤ Нерихъ, сивихъ галукъда, мад жибинда ахцукъда.

(хъIъIъIъ)

➤ ЧидатIани регъверди вич, а кар адаз залан туш гъич.

(IъIъIъ)

➤ Сала къацу кIекIецаар - чебни вири - мекецаар.

(IъIъIъIъIъ)

➤ ТIун гъазурда къуьл патал, сас куда гъуьр патал.

(IъIъIъ)

➤ Садалла рицI, садални - сим, абурукай чхра я гъим?

(IъIъIъIъ)

➤ Тевенвайла ахвариз, сар элкъуьр-да ратариз.

(IъIъIъ)

➤ Бадени вич дустар я, ам гъалунин устIар я.

(IъIъIъ)

➤ Фида вич, галатдач, рекъелай алатдач.

(IъIъIъ)

➤ Хам чулавди, як лацуди.

(IъIъIъ)

Эйзудин САЙДУМОВ

КIерецаар

Лезги хуьрек хвех галачиз жедеди? КIатI ацIай къван кIерецрал тIем къведани? Ваъ! Гъазурда: пичекар, хинкIар, афарар, Шурва, шуьре, буран, пахлава, турфар... Хъархъу багълар кве вирина кузава, Гележегдихъ рикI кузвайбур авазва. Дагъдин ценер, кIамар къунва тарари, Зулун юкъвара юзурда гарари. Пара кIеви кIарас, багъа я кIимет, Гуьрчег хъархъун затIар, кфетлу нямет... Пешер, тIурар, хъире, шире ишлемиш,

ДаркIушар

Роза МИНГЪАЖИДИНОВА

Къачагъар

Заз зи баде акъван кIанда хъи. Гъелбетда, виридаз чпин бадеяр кIанзава. Амма зи баде къетIенди я. Адан акъуллувал, савадлувал акуртIа квез. Гъазурдай хуьрекрикай мад рахамар.

Къе зи бадеди чуьк гъазурнавай. Гзафбуруз, мумкин я, адан тIям чир тахъун. Пара кфетлу хуьрек я. "И хуьрек бегенмиш хъайитIа, чан руш, за ваз ам гъазурдай къайда чирда", - лагъана садра заз бадеди.

"Са къапунавайди за иштягъдивди тIуьна, баде, далудиз гъекъни акъатна", - жаваб гана за.

Бадедиз шад хъанвай. Гъа и хитлатрик кваз стхад бадедиз суал гана: "Баде, и хуьрек куьне дяведин вахтундани ийизвайди тирни?" Бадедин чиник садлагъана сефилвал акатна: "Гъей, чан дидедин, дяве авур касдин эхир пуч хъурай!"

"Адан эхир пуч хъана къван", - жаваб гана стхад.

"Генани, къейи чкадани адан эхир пуч хъурай", - лагъана, ухъ аладарна бадеди.

"Чан балаяр, дяве жедалди, инсанрин гъал - агъвал хъсанзавай. Чуькни незвай. Дяведи инсанар кIеве тунна. Дяведа къейи къван халкъар, гъикъван телеф хъанатIа квез ктаб-рай чизва. ГъакI инсанар хуьрера, шегъерра амайбури гишила къена. Дяведай катнавай къачагъри инсанриз югъ гузвачир. Йифиз ата-на, агъалирин цурра авай малар чуьнуьхзавай. Са малар ваъ, суфрадик квай фуни тухузвай. ЦIа авай халичани гъабурунди хъанвай. Инсанривай са гафни лугъуз жезвачир а инсафсуриз.

А вахтунда зи бадени амай. Адан тIвар Шагъназ тир. Чехи бубани амай. Шагъназ ба-

Бул ава чи дареда хъархъу емиш. Хвехверик ква: белок, каротин, гъери, Витаминар: С, В, Е, Р - кIватI вири! Хъуьрушар я бактерийрин са душман, Абуру я мад шар алудзавай дарман. Тарциз акъахмир гъа, гъавадиз чIимел, ЦIайлапанар ялзава хъсандиз вичел! Хъархъу тар акIура кIваливай яргъа, Ракъинин экв пара: муьгъуьда, ягъва. Аял бере, Яран сувар хъайила, Хвеша жедай чаз кIерецаар гайила. Виш йисуз хъархъу тарци гъида квез бегъер, КIерецрин хвехверал ацIур хуьр - шегъер.

деди вичин къужадиз лугъузвай: "Я къужа, къепака къачагъри чи кални чпиз хутахда. Чна чи хтулар, нек, къатух авачиз, гъикI хуьда? Чехи буба кис хъана акъвазна. "Бес вучда?" - суал гана бадедиз.

"Заз чизва вуч ийидатIа", - жаваб гана бадеди. - Чи гъаятда кве кIвал ава, къеняй - къенез раки авач, патав цурни гва. Кал вичин цурай акъудна, къене авай кIвале вердишарна кIанда.

Гъайван секинди тир. Чун, хизан, сивел алай кIвале ацукъна, кал къене авай кIвализ акъудна раки куьгъне пекералди кIевна...

Са йифиз чун ксанвачир. Бадеди чаз къуьлуьн калар авунвай. Чехи бубадиз хъархъун тарцин кIаникай пешерикай кIерецаар гъатнавай. КIерецрин хвехверихъ галаз чна иштягъдалди калар незвай. Са арадилай къецихъ галай ракIар геляна, пис ван гъатна. Чун авай кIвализ къуьне тфенгарни аваз къачагъар гъахъна.

- Куь кал гъинава? - хъел кваз хабар къуна са къачагъди.

- Кал гиликъна, чара атIанва гила, - жаваб гана лап язух къведай тегъерда бадеди. ИкI лагъайди, ракIара са къуьлни эцIана, хъфена алчахар.

Эхъ, чан балаяр, гзаф четин вахтар хъанвай. Гишила авай аялриз гъар хуьредин хъчарни дувулар, са истикан нек, са кве тIуруна авай гъуьр вегъена гудай. Ризкидикай гзаф дар хъанвай...

Чи къунши Алият халади чичIедин кве халичадихъ са рипе къуьл гваз хтанай ЦIе-хуьлрин базардай. Чи хуьряй са къачагъ къурла, цIуругуд халича адан кIвалей гъатналдай. Чпи атIай фуруз чеб аватна...

Я балаяр, чун хуьрекрикай рахазвайбур гъиниз акъатнаватIа аку. Къайгъу туш, ислягъвал, виридан кIвалера гъуьрмет, берекат хъурай!...

Ихътин суьгъбетдилае къулухъ чуьк чаз мадни артух тIямлу хъана...

Куь ихтиярар

Эгер раб янаватла...

Коронавирусдиз акси рапар янавайбурун арада Россияда лотерея кыле тухуда ва гъалибчириз 100 агъзур манат пул гуда. Идан гъакъиндай РФ-дин премьер-министр Михаил Мишустин къарардал къул члугуна.

Къейдзавайвал, лотерея 18 йисалай виниз яшар хъанвайбуруз талукъ я. Гъалиб хъайибурув пулдин такъатар анжах "Мир" картадин кумекдалди агакъарда.

"Серенжем, вакцинадин рапар янавайбуруз талукъ Сад тир регистрдин делилрал асаслу яз, алай йисан 1-сентябрдилай 1-декабрдалди кыле фида", - лагъанва малуматда.

Гъалибчир инсанрин иштираквал авачиз компьютерди хяда. Санлай къачурла, иштиракчирин арадай са агъзур гъалибчи тайинарда. Серенжем кыле тухуз эгечдалди раб ягъиз агакъай вирибурувай лотереяда иштиракиз жеда. Нетижар махсус комиссияди къадайвал я.

Нетижайрикай ЕПГУ-дай (Единый портал государственных и муниципальных услуг), жуван хусуи кабинетди гъахъна, чириз жеда. Идалайни гъейри, нетижар "Бонусздоровье.рф" сайтда чапда.

"Хизандин ипотека"

Алай йисан июлдилай "Хизандин ипотека" программадикой са аял (2018-йисан 1-январдилай хъайи) авай хизанривайни менфят къачуз жеда. Талукъ къарар РФ-дин Гъукуматди алай йисан 30-июндиз акъудна.

"Хизандин ипотека" аялар авай хизанривай яшайишдин квалерин шартлар къезил кредитдикъ хъсанариз хъун патал 2018-йисуз кардик кутур программа я. Адал асаслу яз, адетдин ва къезил ипотекадин арада жезвай тафават Гъукуматди вичин хивез къачуна.

"Хизандин ипотекадай" регионрин хизанривай вини кыл 6 миллион кредит къачуз жеда. Кредитдал къезвай кыл 6 процентдикой ибарат я. Програмадин тамам шартлар гъихътинбур ятла галай-галайвал МФЦ-дин идарайрай ва я "Дом.рф" сайтдай чириз жеда.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Регъбервиллин ерияр хас я

Чи халкъдин жегъил векилрин арада регъбервал гудай жавабдар къуллугъар кылиз акъудзавайбуру Россиядин жуьреба-жуьре шегъерра тымил авач. Вичин ери-бине Хив райондин Цналрин хуьрай тир, 1992-йисуз Екатеринбург шегъерда карчидин хизанда дидедиз хъайи **Вадим Алиевич АЛИЕВНИ** тежрибалувилелди къуллугъдин рекъай вини дережайриз хкаж жезвай ватанэгъли я. Чаз малум хъайивал, алай вахтунда ада Томскдин областдин УФАС-диз регъбервал гузва.

2009-йисуз шегъердин 165-нумрадин мектеб къуьтягна. Ругуд йисан яшда авай члалай Вадим спортдин махсус мектебда мини-футболда машгъл хъана. Са шумуд сеферда ам акъажунрин лап хъсан футболлист яз тестикъарна. 1992-йисуз дидедиз хъайи жегъилрин арада ада чемпионвиллин тварни къачуна. Алай вахтунда ам футболдин рекъай спортдин мастервиле кандидат я.

Мектебда къелзавайла, къетлен чирвилер къачурвилляй ада къве вуз агалкъунралди къуьтягна: 2014-йисуз "Государственное и муниципальное управление" пешедай Россиядин сад лагъай Президент Б. Ельцинан тварцихъ галай Уралдин федеральный университет ва

2018-йисуз юриспруденциядин хилляй Уралдин гъукуматдин юридический университет.

Сад лагъай кылин образование къачур 2014-йисалай ада антимонопольный органра кваллахзава.

2015 ва 2018-йисара конкуренциядин аздавал таъминарунин ва карчивиллин хел хуьниз талукъ яз нетижалудаказ кваллахунай ам

Россиядин ФАС-дин (Федеральная антимонопольная служба) чугъсагълудин чарчиз, 2020-йисуз и къуллугъдин 30 йис тамам хъунихъ галаз алакълу яз махсус медалдиз лайихлу хъана.

Кваллахунин ашкъи ва хъсан чирвилер аваз зегъметдин рехъ башламишай жегъил къуллугъчиди са куьруь муддатда вич алакълунар ва виликди фидай мумкинвилер авай пешекар тирди тестикъарна. Кардив рикл гъаз эгечзавайвилляй адал 2020-йисан ноябрдиз жавабдар къуллугъ - Россиядин ФАС-дин Томскдин управленидин регъбердин заместителвал ихтибарна. Регъбервиллин ерияр хас тир пешекар алай йисан апрелдин вацра къуллугъдин гурарай мад са кларцин виниз хкаж хъана - Томскдин областдин УФАС-дин кыл яз тайинарна.

В.Алиева Россиядин ФАС-дин чирвилеринни методикадин центрада мукъвал-мукъвал пешекарвиллин дережа хкажзава. Гъар мумкинвал, азад вахт хъайила, ам бубайрин ватандизни хквезва.

Адан члехи стха Артура Уралдин медакадемия акълтларна, гъана пешедин рекъай кваллахзава.

Гъана аватлани, гъар са ватанэгълидикъ чандин сагълвал ва кваллахда еке агалкъунар хъурай!

Къез чидани?

Къаркъулуврикай делилар

• Лув гуз алакълзаватлани, къаркъулув нек хъвадай гъайванрик акатзава.

• Алимри тестикъарнавайвал, алай вахтунда къаркъулуврин 700 жуьре ава. Абурун цуькверин мижяр хъвадайбури, иви хъвадайбури ква. Вири жуьрейри йифен уьмуьр кыле тухузва.

• Россияда авай къаркъулуврикай виридалайни екебуру "гигантская вечерница" лугъудайбуру яз гъисаб-

зава. Абурун бедендин яргивал 11 сантиметрдив агакълзава, заланвал - 70-80 граммдив.

• Гъилер лувар тир и гъевчи гъайванрин бедендин яргивилел 6,5 сантиметр жеда. Заланван 23 граммдив агакълда.

• Бязи къаркъулуврин жуьрейри пепеярни, чепелукарни, хъиперни, къезриярни, гъевчи хурлинкарни неда. Вири жуьрейрикай тахминан 70 процентди анжах гъашаратар незва.

• Къаркъулувдивай са сятда 600 пепе неж жеда.

• Китайдани Японияда къаркъулув бахтунин ярж яз гъисабзава. Китай члала "къаркъулув" ва "агалкъун" гафар са жуьреда сивай акъудзава - "фу".

• Инсанрин арада къаркъулувар буьркъуь гъайванар я лугъудай фикирар ава, амма гъакълкъатда абурун вилериз аквазва.

• Къаркъулувар 30-33 йисуз къван яшамеш жева.

• Антарктида квачиз, къаркъулувар амай вири континентра яшамеш жева.

• Къаркъулувар инсанрин арада садакай масадак акатдай азарар, вирусар, гъа жергедай яз корона-вирусни чукуринин хаталувал авай гъайванар я.

Уьлкведа ва дуьньяда

Еке магълубвал

Белоруссиядин президент А. Лукашенкоди Афгъанистанда кыле физвай гъерекатар рагъакълдай патан еке магълубвал яз гъисабзава. Адан зенд "Пул Первого" Telegram-каналди раижна.

Ада къейд авурвал, Вашингтонди Афгъанистанда гълалар къасухдай пайгарсуз авунваз хъун мумкин я.

Бязи чешмеири къейдзавайвал, Афгъанистан себеб яз, США-дин президентдин дережа агъуз аватнава.

Саки туьхуьрнава

Уьлкведин МЧС-ди малумарайвал, Якутияда цллар къунихъ галаз алакълу агъвалатар тамамдаказ гуьзчивилик кутунва. Цллай къизгъин жезвай асул чкаяр михъиз туьхуьрнава. Идан гъакълдай Россиядин МЧС-дин кылин заместитель В.Яцуценкоди "ТАСС" чешмедиз хабар гана.

Алай вахтунда инсанар яшамеш жезвай чкайрал гум акълтунин, агъалийриз зарар хъунин къурхулувал амач.

Тамара еке майданра цллар къунар июндин эхирра арадал атанай. Якутияда цлу къур тамун майданри 7 миллион гектар тешкилна.

Алай вахтунда Самарадин областда тамар кун давам жезва.

Гъалалудаказ ял ядай чка

Москвадин сергъятра мусурманар патал мисклин ва ял ядай гъалаллу база авай махсус поселок арадал гъидайвал я. Чилин участкадин кыммет 430 агъзур манатдилай башламишзава. Поселок эцигуник кыл кутунвайда тестикъарзавайвал, чилин участка вири миллетрин векилривай маса къачуз жеда.

Чапхунунар ва басрухар

"Талибан" (Россияда къадагъа авунва) тешкилатдин боевикри Америкадин са шумуд самолет, вертолет ва ракета чапхунна. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Арадал атай агъвалатди США-дин яракълу къуватрин къурлушудин къалабулух кутунва, амма боевикри къакълудай техника гъелелиг тергдай фикир авач.

"Боевикриз вертолетарни самолетар ишлемишун четин акъвазун мумкин я, гъикл хъи, абурухъ пилотар авач, техникадин рекъай авуна клани къуллугъдикайни магълум я", - малумарзава чешмедиз.

Кабулдин аэропорт Америкадин къушунри гуьзчивилик кутунва ва ам США-дин агъалияр ва амадагар ахкъудун патал ишлемишзава. Аэропортуна, яракълар ишлемишуналди арадал къвезвай къал-къиж ва басрухар себеб яз, 20 кас къван къена.

Къейд ийин, чи уьлкведа къадагъа тир "Талибан" тешкилатдин боевикри, Панджшере вилаят квачиз, Афгъанистан саки михъиз чпин гуьзчивилик кутунва. 22-августдиз талибри Панджшереда чпихъ галаз женг тухузвайбуруз муьтлуьгъ хъуниз эвер гана. Вилаятдивай талибриз акси женг тухуз тежедайдакай, абуру муьтлуьгъ жез гъазур тирдакай 24-августдиз малум хъана.

Хатасузвиллин дестек

Эрменистандин премьер-министр Н.Пашиняна Россиядихъ галаз авай амадагвал уьлкве патал хатасузвиллин са дестек я лагъана.

Бязи теклифар

РФ-дин здравоохраненидин министерстводи ВИЧ квай ксар патал "Спутник V" вакцинадин рапар ягъунин жигъетдай бязи теклифар гана. Къейдзавайвал, ихътин начагъбуруз абуру сагълрунин гъерекатар кылиз акъудайдалай къулухъ къуд гъафте алаятайла, ахпа "Спутник V" вакцинадин рапар ядай ихтияр ава. Идан гъакълдай Россиядин здравоохраненидин министерстводин сайтда кхъенва.

Чешмеда раижнавай малуматрал асаслу яз, иммунитетдин дережадилай ва вирусдин парцелай аслу тушиз, ВИЧ квайбуруз "Вектор" центради арадал гъанвай вакцинадин рапар ягъайтла жезва.

Къуд лагъай лепе

Гуржистанда коронавирисдин тлугъвалдин къуд лагъай лепе лап къизгъинди хъанва. Ихътин фикир профессор И.Чхаидзеди "Sputnik Грузия" Telegram-каналдиз раижна.

Адан гафаралди, тлугъвалдин гълалар пис хъун коронавирисдин "Дельта" жуьредихъ галаз алакълу я. "Вирусдин Китайдин ва Британиядин жуьрейрилай тафаватлу яз, гила пайда хъанвайди гзаф хаталу я, залан гълалда начагъбурун, рекъизвайбурун къадар хейлин артух я", - лагъана ада.

Квалер ужуз шегъерар

Пешекарин делилрал асаслу яз, "Известия" чешмедиз раижнавайвал, Россияда виридалайни ужуз кымметдай квалер маса гузвай шегъерин арада сад лагъай чкадал Омск ала, къвед ва пуд лагъай чкайрал - Волгоградни Челябинск. Яшамеш жедай квалер ужуз чкайрик Новосибирск ва Воронеж шегъерарни акатзава.

Москвадани Санкт-Петербургда квалер виридалайни багъа я. Идалай вилик малумарайвал, Россияда яшамеш жедай квалералди са бубат таъмин тир шегъеррик Краснодар акатзава - ина гъар са агъалидал 38 м² гълалтава, Москвада - 19,8 м², Махачкъалада - 18,2 м².

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 30-август

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Королева спорта» 0+
08:15 «Здравствуй, мир!» 0+
08:45 Д/ф «Русский музей детям» 9 с. 12+
09:10 «Галерея искусств» 0+
09:30 Х/ф «Доживем до понедельника» 0+
11:05 «Человек и право»
12:10 «Служа Родине» 12+
12:30,14.30,16.30 Время новостей Дагестана
12:55 Дагестанское кино. Х/ф «Тайна синих гор»
14:15 «Полный газ» 12+
14:50 Передача на лезгинском языке 12+
15:30 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
16:55 «Годакан» 0+
17:30 Т/с «Владыка морей» 25 с. 12+
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).
10.55 «Модный приговор». (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 «Время покажет». (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.00 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Время покажет». (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 «На самом деле». (16+).
19.45 «Пусть говорят». (16+).
21.00 «Время». (16+).
21.30 Т/с «Шифр». (16+).
23.45 «Учитель как призвание». (12+).
00.45 «Время покажет». (16+).
03.00 Новости. (16+).
03.05 «Время покажет». (16+).
03.50 «Мужское/Женское».

РОССИЯ 1

09:00 «Гюлистан». На азербайджанском языке
09.26 **Выборы 2021. Дебаты**
14:30,21.05 Местное время. Вести Дагестан
17:15.Видеоролики МВД
17.20 Рабочие профессии. Дербентский колледж экономики и права.
18.00 В горах мое сердце
18.00 Туризм.
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00,14.00,17.00 «Вести»
11.35 «Судьба человека с Б. Корчевниковым». (12+).
12.45 «60 минут». (12+).
14.55 Т/с «Дуэт по праву».
17.00 «Вести».
17.15 «Андрей Малахов. Прямой эфир». (16+).
18.45 «60 минут». (12+).
21.20 Т/с «Перекасти-поле».
00.55 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).
03.00 Т/с «Дуэт по праву».

НТВ

04.40 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рubeжи». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рubeжи». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие».
14.00 «Место встречи».
16.00 «Сегодня».
16.25 «ДНК». (16+).
18.30 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
21.15 Т/с «Пес». (16+).
23.30 «Сегодня».
23.50 Х/ф «Черный пес». (12+).
03.10 Т/с «Адвокат». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+).
06.35 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
07.35 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.10 Давай разведемся! (16+).
10.15 Тест на отцовство. (16+).
12.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.30 Д/ф «Порча». (16+).
14.00 Д/ф «Знахарка».
14.35 Мелодрама «Одна на двоих». (Украина). (16+).
19.00 Т/с «Как долго я тебя ждала», 1-4 с. (Украина). (16+).
23.15 Т/с «Восток-Запад», 13-15 с. (16+).
02.25 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
03.15 Д/ф «Порча». (16+).
03.40 Д/ф «Знахарка». (16+).
04.05 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
04.55 Тест на отцовство.

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
07.35 «Выборы-2021». (12+).
07.50 «Настроение».
08.20 Х/ф «Свадьба в Малиновке».
10.20 Д/ф «М.Пугачев. Я всю жизнь ждал звонка».
11.30,14.30 «События».
11.50 «Петровка, 38». (16+).
12.05 Т/с «Коломбо». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.55 «Город новостей».
15.10 Т/с «Акватория». (16+).
17.00 «Выборы-2021. Дебаты». (12+).
17.55 «События».
18.10 Т/с «Черная месса».
22.00 «События».
22.30 Д/с «Страна украденного завтра». (16+).
23.05 «Знак качества». (16+).
00.00 «События».
00.30 «Петровка, 38». (16+).
00.45 Д/ф «Звезды и аферисты». (16+).
01.25 «90-е. Голые Золушки». (16+).
02.10 Д/ф «Брежнев. Охотница дипломатия».

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с «Оружие Победы». (6+).
06.10 Д/с «Русские саперы. Повелители взрыва».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 «Сегодня утром».
09.20,10.20 Д/с «Вечная Отечественная».
10.00 Дневник АрМИ-2021.
11.00 Х/ф «Фартовый».
13.00 «Новости дня».
13.20 Т/с «Забывтый». (16+).
18.00 «Новости дня».
18.30 «Специальный репортаж». (12+).
18.50 Д/с «На пороге войны»
19.40 «Скрытые угрозы».
20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
21.15 «Новости дня».
21.25 «Открытый эфир».
22.40 «Между тем». (12+).
23.00 Дневник АрМИ-2021.
23.15 Х/ф «Берем все на себя». (6+).
00.55 Х/ф «Зимний вечер в Гаграх». (12+).
02.20 Х/ф «Девушка с характером».

саласа, 31-август

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Завтрак у Тиффани» 12+
10:45 «Угол зрения» 16+
11:15 Т/с «Владыка морей» 25 с. 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 «Глянец» 0+
13:45 «Точка зрения» 12+
13:55 «На виду» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на табасаранском языке «Мил»
15:30 Д/ф «5 сторон света»
15:55 «Земляки» Дагестанцы в Турции 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Живые истории» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
07.00 «Выборы-2021».
08.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 «Новости». (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).
10.55 «Модный приговор». (6+).
12.00 «Новости». (16+).
12.15 «Время покажет». (16+).
15.00 «Новости». (16+).
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.00 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Время покажет». (16+).
18.00 «Вечерние новости». (16+).
18.40 «На самом деле». (16+).
19.45 «Пусть говорят». (16+).
21.00 «Время». (16+).
21.30 Т/с «Шифр». (16+).
23.45 «Сергей Гармаш. Какой из меня Ромео!»
00.45 «Время покажет». (16+).
03.00 «Новости». (16+).
03.05 «Время покажет». (16+).
03.45 «Мужское/Женское».

РОССИЯ 1

09:00 «Магудере». На агульском языке
09.26 **Выборы 2021. Дебаты**
14:30,21.05 Местное время. Вести Дагестан
17:15.Видеоролики МВД
17.20 К дню знаний.
17.40 Актуальное интервью.
18.05 Из золотого фонда ГТРК «Дагестан». Дагестанская мозаика.
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00,14.00,17.00 «Вести»
11.35 «Судьба человека с Б. Корчевниковым». (12+).
12.45 «60 минут». (12+).
14.55 Т/с «Дуэт по праву».
17.00 «Вести».
17.15 «Андрей Малахов. Прямой эфир». (16+).
18.45 «60 минут». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Перекасти-поле».
23.30 «Выборы-2021. Дебаты»
00.45 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

НТВ

04.40 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рubeжи». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рubeжи». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие».
14.00 «Место встречи».
16.00 «Сегодня».
16.25 «ДНК». (16+).
18.30 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
21.15 Т/с «Пес». (16+).
23.30 «Сегодня».
23.50 Х/ф «Восьмерка». (16+).
01.35 Х/ф «Вор». (16+).
03.15 Т/с «Адвокат». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+).
06.35 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
07.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.10 Давай разведемся! (16+).
10.15 Тест на отцовство. (16+).
12.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.30 Д/ф «Порча». (16+).
14.00 Д/ф «Знахарка». (16+).
14.35 Комедия «Отчаянный домохозяин». (Украина). (16+).
19.00 Т/с «Как долго я тебя ждала», 5-8 с. (16+).
23.15 Т/с «Восток-Запад», 16-18 с. (16+).
02.25 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
03.10 Д/ф «Порча». (16+).
03.35 Д/ф «Знахарка». (16+).
04.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
04.50 Тест на отцовство.

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
07.35 «Выборы-2021». (12+).
07.50 «Настроение».
08.15 Х/ф «Свой среди чужих, чужой среди своих»
10.15 Д/ф «Ролан Быков. Вот такой я человек!» (12+).
11.30 «События».
11.50 «Петровка, 38». (16+).
12.05 Т/с «Коломбо». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.55 «Город новостей».
15.10 Т/с «Акватория». (16+).
17.00 «Выборы-2021. Дебаты»
17.55 «События».
18.10 Х/ф «Кукольный домик». (12+).
22.00 «События».
22.30 «Закон и порядок».
23.05 Д/ф «Евгения Хананова. Не мать и не жена». (16+).
00.00 «События».
00.30 «Петровка, 38». (16+).
00.45 «Прощание. Дед Хасан». (16+).
01.30 Д/ф «Евгений Жариков. Две семьи, два предательства». (16+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с «Оружие Победы»
06.10 Д/с «Русские саперы. Повелители взрыва».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 «Сегодня утром».
09.20 Д/с «Вечная Отечественная». (12+).
10.00 Дневник АрМИ-2021.
10.20 Д/с «Вечная Отечественная».
11.05 «Не факт!» (6+).
11.40 Д/ф «Титаник». (12+).
13.00 «Новости дня».
13.20 Д/ф «Титаник». (12+).
14.00 Т/с «Точка взрыва».
18.00 «Новости дня».
18.30 «Специальный репортаж». (12+).
18.50 Д/с «На пороге войны»
19.40 «Легенды армии».
20.25 «Улика из прошлого».
21.15 «Новости дня».
21.25 «Открытый эфир».
22.40 «Между тем». (12+).
23.00 Дневник АрМИ-2021.
23.15 Танковый биатлон-2021. Эстафета. Полуфинал. Первый дивизион
03.15 Д/ф «Титаник». (12+).

арбе, 1-сентябрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Мата Хари» 12+
10:25 «Про-футбол» 12+
11:00 Проект «Удивительные горы» 0+
11:15 Т/с «Владыка морей» 26 с. 16+
12:55 Д/с «Исследователи кораблекрушений» 2 с.
14:05 «Подробности» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на лезгинском языке «Аьрши ва агьлу»
15:30 «Коллса» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Дагестанский календарь» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
07.00 «Выборы-2021».
08.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 «Новости». (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).
10.55 «Модный приговор». (6+).
12.00 «Новости». (16+).
12.15 «Время покажет». (16+).
15.00 «Новости». (16+).
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.00 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Время покажет». (16+).
18.00 «Вечерние новости». (16+).
18.40 «На самом деле». (16+).
19.45 «Пусть говорят». (16+).
21.00 «Время». (16+).
21.35 Футбол. Сборный матч ЧМ-2022. Сборная России - сборная Хорватии. Прямой эфир.
23.35 «Валентин Гафт. Чужую жизнь играю, как свою». (12+).
00.35 «Время покажет». (16+).
03.00 «Новости». (16+).
03.05 «Время покажет». (16+).
03.40 «Мужское/Женское».

РОССИЯ 1

09:00 «Турчидаг» на лезгинском языке
09.26 **Выборы 2021. Дебаты**
14:30,21.05 Местное время. Вести Дагестан
17:15.Видеоролики МВД
17.20 Моя малая родина. Дагестанцы в России
17.35 Территория искусств.
18.10 К дню Знаний.
05.00 «Утро России».
09.55 «О самом главном».
11.00,14.00,17.00 «Вести»
11.35 «Судьба человека с Б. Корчевниковым». (12+).
12.45 «60 минут». (12+).
14.55 Т/с «Дуэт по праву».
17.00 «Вести».
17.15 «Андрей Малахов. Прямой эфир». (16+).
18.45 «60 минут». (12+).
21.20 Т/с «Перекасти-поле».
23.30 «Выборы-2021. Дебаты»
00.45 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

НТВ

04.40 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рubeжи». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рubeжи». (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Чрезвычайное происшествие».
14.00 «Место встречи».
16.00 «Сегодня».
16.25 «ДНК». (16+).
18.30 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Шеф. Игра на повышение». (16+).
21.15 Т/с «Пес». (16+).
23.30 «Сегодня».
23.50 «Поздняков». (16+).
00.00 Х/ф «Батальон». (16+).
03.55 Т/с «Адвокат». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+).
06.50 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
07.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.15 Давай разведемся! (16+).
10.20 Тест на отцовство. (16+).
12.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.35 Д/ф «Порча». (16+).
14.05 Д/ф «Знахарка». (16+).
14.40 Комедия «Папа напрокат». (16+).
19.00 Т/с «Как долго я тебя ждала», 9-12 с. (16+).
23.15 Т/с «Восток-Запад», 19-21 с. (16+).
02.20 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
03.00 Д/ф «Порча». (16+).
03.25 Д/ф «Знахарка».
03.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
04.45 Тест на отцовство.
06.25 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
07.35 «Выборы-2021». (12+).
07.50 «Настроение».
08.15 «Доктор И...» (16+).
08.45 Х/ф «Курьер». (12+).
10.35 Д/ф «Борис Клюев. Заложник образа».
11.30 «События».
11.55 «Петровка, 38». (16+).
12.10 Т/с «Коломбо». (12+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.55 «Город новостей».
15.10 Т/с «Акватория». (16+).
17.00 «Выборы-2021. Дебаты».
17.55 «События».
18.05 Т/с «Черная вдова».
22.00 «События».
22.35 «Хватит слушать!» (16+).
23.10 «Прощание. Роман Виктюк». (16+).
00.00 «События».
00.35 «Петровка, 38». (16+).
00.55 Д/ф «Криминальные связи звезд». (16+).
01.35 «Знак качества». (16+).
02.15 Д/ф «Смерть артиста». (12+).

ЗВЕЗДА

06.10 Д/с «Русские саперы. Повелители взрыва».
07.00 «Сегодня утром».
09.00 «Сегодня утром».
09.20,10.20 Д/с «Вечная Отечественная». (12+).
10.00 Дневник АрМИ-2021.
10.55 «Не факт!» (6+).
11.25 Х/ф «Классик». (12+).
13.00 «Новости дня».
13.20 Х/ф «Классик». (12+).
14.05 Т/с «Викинг». (16+).
18.00 «Новости дня».
18.30 «Специальный репортаж». (12+).
18.50 Д/с «На пороге войны»
19.40 «Последний день». Андрей Петров. (12+).
20.25 Д/с «Секретные материалы». (12+).
21.15 «Новости дня».
21.25 «Открытый эфир».
22.40 «Между тем». (12+).
23.00 Дневник АрМИ-2021.
23.15 Танковый биатлон-2021. Эстафета. Полуфинал. Первый дивизион
03.15 Х/ф «Берем все на себя». (6+).

жумья, 3-сентябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро". (12+).
07.00 Выборы-2021.
08.00 "Доброе утро". (12+).

РОССИЯ 1

09:00 "Шолтавысы" на нагайском языке
09.26 Выборы 2021.
14:30, 21.05 Местное время Вести Дагестан

НТВ

04.40 Т/с "Лесник. Своя земля". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+).
06.35 Д/ф "Реальная мистика". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
07.35 Выборы-2021. (12+).
07.50 "Настроение".

ЗВЕЗДА

06.00 Х/ф "Мы из джаза".
08.10, 09.25, 10.20 Х/ф "Дело Румянцева"

киш, 4-сентябрь

РГВК
07:00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07:20, 14.50 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро". Суббота. (6+).
09.45 "Слово пастыря".
10.00, 12.00 Новости.

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.

НТВ

05.00 Комедия "Все исправиты?" (12+).
06.40 "Кто в доме хозяин?"
07.20 "Смотр".

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+).
06.45 Д/ф "Знахарка". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.45 Д/ф "Актерские драмы. За кулисами музыкальных фильмов".

ЗВЕЗДА

06.50 Х/ф "Марья-искусница"
08.00 Новости дня.
08.20 Х/ф "Марья-искусница"

гьяд, 5-сентябрь

РГВК
07:00, 08.30, 19.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

06.00, 10.00 Новости. (16+).
06.10 Т/с "Катя и Блэк".
06.55 "Играй, гармонь любимая!" (12+).

РОССИЯ 1

04.25 Х/ф "Осенний лист". (16+).
06.00 Х/ф "Во имя любви". (12+).

НТВ

04.45 Х/ф "Одиночка".
06.30 "Центральное телевидение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама "Девушка средних лет". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.55 Т/с "Золотая кровь".
09.40 Д/ф "Короли комедии". (12+).

ЗВЕЗДА

07.15 Х/ф "Проект "Альфа".
09.00 Новости недели.
09.25 "Служу России".

КУЛЬТУРА

30-АВГУСТИЛАЙ 5-СЕНТЯБРДАЛДИ
ИСЛЕН
10.00, 15.00, 19.30, 23.40 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва шалыгинская.

АРБЕ

10.00, 15.00, 19.30, 23.40 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва университетская.

ХЕМИС

10.00, 15.00, 19.30, 23.40 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва гимназическая.

ЖУМЬЯ

10.00, 15.00, 19.30, 23.40 Новости культуры.
06.30 "Пешком..." Москва Жиларди.

КИШ

06.30 "Константин Паустовский Телеграмма".
07.05 М/ф: "В некотором царстве...", "Капризная принцесса".

ГЯД

06.30 М/ф: "Большой Ух".
08.00 Больше и меньше.
09.45 Д/с "Забываемое ремесло".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Пайгъамбарин варисар (шариатдин) алимар я
Къуд мазгъабдин имамрикай
куьрелди

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 26,28-33-нумрайра)

Имам аш-Шафиидин мазгъаб
кхъенвай девирар

Шафии-мазгъабдихъ кьве девир хъана:

1. Имам аш-Шафииди Багъдадда кутур рехъ (ам къадим мазгъаб яз гъисабзава) ва адан къилин ктаб "аль-Гъужжагъ" я. Къейд ийин хьи, и ктаб, имамди вичи лугъуз, аз-Заъфаранийди кхъена.

2. Имам гъижрадин 199-йисуз Мисрдииз куьч хъайила, ада вичин ктабар, фетваяр мад сеферда ахтармишна, туклуьр хъувуна: бязибур дегиш хъувуна, бязибур - тестикъар. Гуьгъуьнлай цийивилер гъатнавай вири ктабар мад сеферда кхъин хъувуна. А ктабар чаз ар-Рабиъ ибн Сулейман алимди раижна. Гъа ик, имам аш-Шафииди Мисрда кхъей цийи ктабрин куьмекдалди вичи Багъдадда кхъей шейэр кардикай хъудна (ануллироватна).

Шафии-мазгъабдин асулар

Къуръан, Сунна, ижмаъ, къияс (Имам Агъмада имам аш-Шафиидивай къиясдин гъакъиндай хабар къурла, ада лагъана: "Анжах чарасуз хъайила, ишлемишна кланда").

Фикъгъидин амай вири чешмеяр имам аш-Шафииди элкьурнава ва абур къабул тавунин себебриз баянарни ганва. Гъа ик, ада сагъигъ ва гъасан гъадисар вичин мазгъабдин асул яз къунва. Ада лагъана: "Эгер гъадис сагъигъди ятла, ам я зи мазгъаб!".

Имам аш-Шафиидин мазгъаб

чкъанвай (машигъур тир) уьлквевяр

Шафии-мазгъаб машигъур я: Мисрда, Иракъда, Шамда, Хурасанада, Йеменда, Гъижазда, фарси уьлквейра, Индиядин бязи вилаятра, Индонезияда ва Малайзияда.

Шафии-мазгъабдин къилин

ктабар

"Аль-Умму" (имам аш-Шафииди вичи теснифнава), "Мухтасар-уль-Музаний", "Фатгъ-уль-Къадир Шаргъ-уль-Важиз" (Ар-Рафиъий), "Равдзату-Тлталибин" (Ан-Нававий), "Аль-Мугъаззаб ва ат-Танбигъ" (Аш-Ширазий), "Аль-Гъавий аль-Кабир" (аль-Мавардий), "Аль-Мажмуъ" (Ан-Нававий).

Шафии-мазгъабдин фикъгъида ишлемишзавай къилин мухтасар (яни куьруь авунвай) ктаб "Мингъажу-Тлталибин" я. Адан автор Ан-Нававий я. И ктабдиз гзаф баянарни ава: "Мугъний аль-Мугътаж" (Аль-Хатлиб аш-Ширбиний), "Нигъятуль-Мугътаж" (Ар-Рамлий) ва "Тугъфатуль-Мугътаж" (Ибн Гъажар аль-Гъайтамий).

Мухтасар ктабар мадни ава. Ихътинбурун тварар къаз жеда: "Аль-Важиз фи фикъгъи мазгъаб аль имам аш-Шафии" (Абу Гъамид аль-Гъазалий (гъижрадин 505-йисуз кхъена), "Ар-Равдзату филь-Фуругъ" (Мугъаммад ибн Шараф ан-Нававий).

Имам аш-Шафиидин девирдилай башламишна, алай девирдал къведалди хъанвай шафии-мазгъабдин алимрин тварар авай ктаб "Пабакъат аш-Шафиийагъ аль-Кубра" (ас-Субкий, гъижрадин 771-йисуз кхъена) я.

Имам аш-Шафииди лагъай
гафар

Аль-Гъумайдий алимди имам аш-Шафиидин ихътин гафар агакъарнава: "Зун етим тир дидедихъ галай. Адахъ зи паталай муаллимдиз гудай гъакъи авачирла, за гъвечи аялриз тухузвай тарсара ам ава-

чир чъавуз адаз куьмекар гузвай. Гъавилай муаллимди заз гъакъидин жигъетдай къезилвилер авунвай".

Аль-Музаний алимди лугъузвайвал, адаз имам аш-Шафииди ик, лугъудайла, ван хъана: "За, ирид йиса авайла, - Къуръан, цуд йиса авайла, имам Маликан "аль-Муваттлаъ" ктаб хуралай чирна".

Имам аш-Шафииди лагъана: "Эгер инсанриз "калам" илимда авай гъевесриз табий хъуникай чиз хъанайтла, абур адакай катдай, асландихъай катдайвал".

Имам аш-Шафииди лагъана: "Каламзгъийрин гъакъиндай зи мазгъаб: абурун къилерал къамчи илигун ва абур гъар уьлкведай чукурун я".

Имам аш-Шафииди лагъана: "Ни Аллагъдин тварарикай са тварцел къин къуртла ва гуьгъуьнлай ам чурайтла, адал къунвай къин чурунин "каффара" (жерме) ала. Вучиз лагъайтла, Аллагъдин твар халкънавай шей туш. Ни Къябдалди ва Сафа-Марвадалди къин къуртла ва гуьгъуьнлай ам чурайтла, адал каффара алач. Вучиз лагъайтла, абур халкънавай шейэр я" (Мусурмандиз Аллагъдилай гъейри масадал къин къадай ихтияр авач!).

Имам аш-Шафииди гъадисдин алимриз лагъана: "Куьн дарманар арадал гъидай аптекарар я, чун - Тебибар (жерягъар)".

Ар-Рабиъ алимди лугъузвайвал, адаз имам аш-Шафииди ик, лугъудайла ван хъана: "Къез зи ктабрай Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) Суннадиз акси шейэр жагъайтла, куьне Суннада авай гафар лагъ, зи гафар тур (гадара)".

Имам аш-Шафииди вичин йифер пуд паюниз пайзавай: сад лагъай пай ада илимар кхъиз акъудзавай, къвед лагъай паюна тагъажуд кплар ийизвай ва пуд лагъай паюна ксузвай.

Имам аш-Шафииди лагъана: "За 16 йисан кхъене тухдиз тлуьн тлуьнач, тек са сефер квачиз. Гъа сефердани за, тлуб туна, экъуьч хъувунай".

Имам аш-Шафииди лагъана: "Зи девирда (уьмуьрда) зун пуд сеферда ифлас (банкрот) хъана: за захъ авай тлимилдини, гзафдини маса ганай (зи рушанни папан безекарни кваз). За гирав (залог) гъич эцигайди туш".

Имам аш-Шафииди лагъана: "Зун "фираса" илимдикай ктабар жагъуриз (физиономика, интуиция, гъиссдалди вилкамаз къатлун, риклиз хабар хъун) Йемендиз фена. Нетижда за и месэлайрай ктаб кхъена, илим къватлна".

Имам аш-Шафииди лагъана: "Са тухумдин дишегълийяр маса тухумдин итимриз гъуьлуьз тефейла ва абурун итимар маса тухумдин дишегълийрал эвленмиш тахъайла (яни вири гъа са чпин тухумдин кхъене эвленмиш хъайитла), абурун аялар ахмакъвал квайбур жеда".

Аль-гъафиз Абу-Бакр аль-Багъдадийди имам аш-Шафии (диндин рекъий, шариатдин) делил (успат) тирди субутзавай ктаб кхъенва (гъадис-илимда "гъафиз" твар виш агъзур гъадис, абурун иснадарни галаз хуралай чизвай алимдиз гуз-ва!).

Имам аш-Шафиидивай хабар къуна: "Сада вичин папаз и жуьреда тлалакъ гана: За сиве авай хумрав (финик) тлуьртла, зи папаз тлалакъ я, эгер за ам, тлуьн тавуна, сивяй ахкъудайтлани, папаз тлалакъ я! Тлалакъ тахъун патал а итимди вуч авун лажим я?" Имам аш-Шафииди ихътин жаваб хгана: "Ада хумравдин са пай тлуьна, муькуь пай гадар хъувурай!".

(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талуьк суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Спорт

Къакъан куклуьрихъ камар

ММА

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Са тимил йикъар идалай вилик Казанда какахъай женгерин текба-тек экъечдай бягъсерай - ММА-дай - Европадин чемпионат ва къвенквечивал патал акъажунар акъалтна. Дуньядин 14 уьлкведин спортсменри чпин устадвал къалурай бягъсера россиявийри - гъам итимри ва гъамни дишегълийри хъсан нетижаяр къазанмишна. Абурун арада чи ватандаш, вичин ери-бине Ахъегъ райондин Хкемрин хуьрйяй тир, алай вахтунда Астрахань шегъерда яшамми жезвай Динислам Зейнединовани иштиракунал ва Европадин чемпионвилдин тварциз лайихлу хъунал чна иллаки шадвалзава. Чи ватандашди 83,9 кг-див агъкъдалди заланвал авайбурун арада, 4 бягъсинани виниз тир устадвал къалуруналди, гъалибвал къазанмишна.

Динислам 1993-йисуз Астраханда дидедиз хъана. Сифтедай кикбоксингдал, азаддаказ къуршахар къунал машгул хъана, гуьгъуьнлай какахъай бягъсерал элячлна. Жегъилди СГОА акъалтларнава. Тренерар тир Шамил Мегъамедовичан

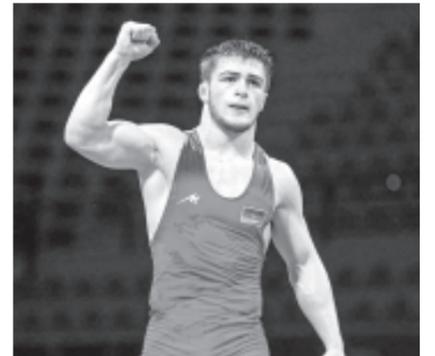
(старший тренер), Шамил Гъазиеван ва Рустан Умалатован регъбервилек кваз вичин устадвал хжажзава.

Алатай йисара Д. Зейнединова Россиядин Кубок патал акъажуна (2019-йис, Элиста), ЮФО-дин чемпионатда (2020-йис, Самара) ва маса акъажуна гъалибвилер къазанмишна. Алай йисуз Кемеровада къиле феийи уьлкведин чемпионатда гъалибвал къазанмишай ам Европадин чемпионатдиз рекъе туна. Европадин чемпионвилдин твар ада дуньядин спортдин кесерлу майданра къазанмишнавайбурукай сифтегъан чехи агалкъун я. Мубаракрай!

* * *

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Лезги миллетдин векилрикай вичихъ хъсан гележег авай спортсменрикай сад тир Жабраил Гъажиева дуньядин кесерлу майданра вичин устадвал къалуруникай чна газетда са шумудра малуматар ганай. Вичин ери-бине Ахъегъай тир къеьгал алай вахтунда Азербайжандин командадин патай экъечзава. Са шумуд югъ идалай вилик Уфа шегъерда 21 йисал къведалди яшара авай жегъилрин арада къуршахар къунай дуньядин къвенквечивал патал къиле феийи акъажунар Жабраил Гъажиев (70 кг-дин заланвал авайбурун арада) гимишдин медалдиз лайихлу хъана.

акъатай чи ватандаш Ирандай тир Эрфан Элахидиз анжах са очкодин тафават аваз (5:6 гъисабдалди) кумуькна. Гъар са кардихъ хъсанвални ава. Имни чи спортсмен гуьгъуьнин акъажуриз вичин къуватар, устадвал мадни хжажнаваз майдандиз экъечлун истемишзавай имтигъан я. Бажарагълу тренер Вагъид Мамедован гуьзчивилик кваз гъар юкьуз члугъазвай зегъметди мадни хъсан бегъерар гъидайдак умуд кутазава.

Экуь къаматдиз бахшна

ФУТБОЛ

Стлал Сулейманан райондин сайтда хабар ганвайвал, августдин вацран сифтегъан пуд гъафтеда футболдай А.Жарулаеван экуь къаматдиз бахшнавай районрин уртах турнир хъана. Адет хъанвайвал, спортдин и серенжем Агъа Стлалрин хуьре, А.Жарулаеван тварунихъ галай стадионадал, футбол къугъунин вири къайдайрал амал авуналди къиле тухвана. Ци ана Дагъустандин жуьреба-жуьре муниципалитетрай тир 20 командади иштиракна.

Футболистри тамашачийриз еке устадвилелди, декъикадани уяхвал квадар та-

вуна, къиле тухузвай къизгъин ва яргалди риклел аламуькдай итижлу къугъунар багъишна. Нетижда "Къеплир" (Къурагъ район) командади - 4, турнирдин "иесияр" тир Агъа Стлалрин командайри ("Агъа Стлал-1" ва "Ветеранар") 2 ва 3-чкаяр къуна. 1-чкадиз "Куьре" команда лайихлу хъана.

Гъалиб хъайибурувни призерив кубокар, дипломар ва пулдин пишкешар вахкуниз талуькарнавай шад мярекатда общественный деятель ва меценат Мамед Абасова, турнирдин тешкилатчири - Жарулаеврин хизандин ва райондин спортдин, туризмдинни жегъилрин крарин рекъий комитетдин векилри, гъакъи РУО-дин начальник Гуьсейн Шихбабаева ва гзаф масабуру иштиракна.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилай ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 52 сеферда актатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирдин дуьзвили ва керчек-
вили патухай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6069

Илишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Дуьньядин чемпион

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

25-августдиз Белиж поселокдин 1-нумрадин мектебда азад-
диз къуршахар къунай дуьнья-
дин чемпион хъанвай лезги хва
Шамил МАМЕДОВ шад гъала-
ра къаршиламишна.

Мярекатда школадин дирек-
тор Имара Заловади, муаллим-
ри, аялри, тивар-ван авай спорт-
сменри, и цъарарин авторди ва
масабуру иштиракна.

Шамил Мамедова 2017-йи-
суз Белиждин 1-нумрадин СОШ
аькалтарна. Мектебда къелзавай
йисара ам тренер Мингъаудин
Къазиеван гуьзчивилик кваз
азаддиз къуршахар къунал маш-
гул хъана. 2018-йисуз Шамил

ДГПУ-дин физкультурадин фа-
культетдик экечна. Алай вах-
тунда ам 4-курсунин студент я.

Спортдин рекъе сад лагъай
агалкъун Ш.Мамедова 2018-йи-
суз Москвада къиле фейи Рос-
сиядин къвенкъивилин аьжа-
жунра къазанмишна. Гуьгъуьн-
лай адакай жуьреба-жуьре тур-
ниррин гъалибчи хъана. Алай
йисан эвел къилера Ш.Мамедо-
ва нубатдин сеферда Россиядин
чемпиондин тивар къачуна.

Мукъвара Уфада азаддиз
къуршахар къунай къиле фейи
дуьньядин чемпионатда чи ва-
тангъилиди 1-чка къуна. Чемпи-
ондин гафарай малум хъайивал,
ада сифте Къазахстандин, ахпа
Индиядин, Канададин, Ирандин
пагъливанрихъ галаз са шумуд
бягъс къиле тухвана. Финалда
гъасиррал Азербайжандай тир
Зеритдин Байрамовахъ галаз
экъечлун къисмет хъана.

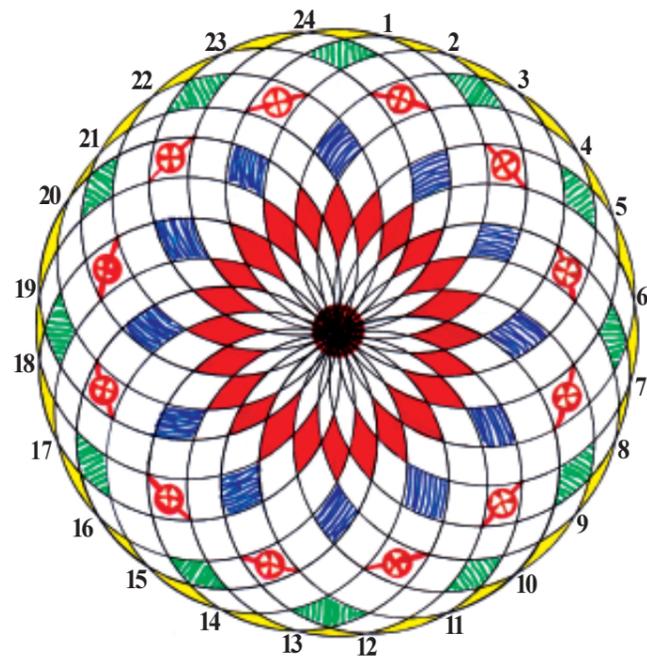
- Ам виклеъ тир, - лугъузва
Шамила. - Гъакъ ятани, четиндиз
къиле фейи бягъсина за ам къаник
кутуна.

Шамил Мамедова алай вах-
тунда вичихъ галаз къвалахзавай
тренерар тир Жамал Алиеваз ва
Вагъиф Къазиеваз сагърай лу-
гъузва.

Чнани чи виклеъ ватангъли-
диз дуьньядин чемпиондин тивар
мубаракзава! Мадни еке агалкъу-
нар хъурай!

Кроссворд (7 гъарф)

Туькьурайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

СУАЛАР: 1. Папан вахан гъуьл. 2. Вичин винел ракъ гатадай алат.
3. Лапагри пешер недай тарцин жуьре. 4. Вагъши гъайван. 5. Илан-
дин са жуьре. 6. "Тибригъ" гафунин синоним. 7. Рагъметлу Исамудин
Агъмедован пеше. 8. Ири карч алай малар. 9. Дустагъ. 10. Музыка-
дин алат. 11. Шадвал патал ийидай ихтилат, хъвер. 12. Къекъверар.
13. Полициядин офицердин чин. 14. Хъвалахъар. 15. Гуьлуьз физ-
вай рушав вугудай затлар. 16. "Виклеъ" гафунин синоним. 17. Сенят-
кар. 8. Пашман, сефил. 19. Мублагъвал. 20. Дишегълийрин безек. 21.
Вач - хъша, тумухъан. 22. Мискъи, шкъакъ. 23. Бурав. 24. "Алапат"
гафунин синоним.

"ЛГ"-дин 33-нумрадиз аькъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: Камаллувал. Зуьрнечи. Квар. Клараб. Вилаят. Гъадиса. Къал.
Уьлен. Асайиш. Мере. Иришба.

ТИК ЦАРАРА: Агъузар. Вяде. Ивир. Аялвал. Къута. Бала. Ягъанатчи. Ибей.
Къисмет. Уьзенг. Шапла.

Туькьур хъувун

Газетдин 33-нумрадиз аькъатай "Гъепецгъ-наме" макъалада,
гъалат яз, Гъепецгърин хуьр арандиз "1966-йисан залзаладин не-
тижада куьчарна" хъевна. Гъакъикъатда куьгъне Гъепецгърин хуьр
1959-йисуз чилер уьцъуьнин нетижада куьч хъанай.

А.Х.Абдурагъимов

13-августдиз чи арадай къе-
ни инсан, хуьруьн майишатдин
рекъай хъсан пешекар Абдурагъ-
имов Аскер Ханбалаевич аькъат-
на. А.Абдурагъимов 1939-йисуз
Къурагъ райондин Къепиррин
хуьре дидедиз хъана. 1959-йисуз
юкъван мектеб куьтягъайдалай
гуьгъуьнлиз Дербентдин культ-
просветучилищеда къелна. И
чъавуз Лезгийрин госмуздрав-
театрдин коллективдик кваз 1960-
йисуз Москвада Дагъустандин
культурадин ва искусстводин
декадада иштиракна.

Зеъмметдин рехъ 1962-йисуз
ВЛКСМ-дин Къурагъ райкомдин
инструкторвилелай башламишна.
Советрин Армиядин жергейра
къуллугъдайла, Аскер дивизия-
дин комсомол организациядин
азаднавай секретарь, Ивановдин
хуьруьн майишатдин институтда
къелзавай йисарани и вуздин
ВЛКСМ-дин бюродин член тир.
Институт куьтягъайла, "Курахский"
совхозда зоотехниквиле, къилин
зоотехниквиле къвалахна. 1975-
йисуз А.Абдурагъимов партиядин
Къурагъ райкомдин тешкилуви-
лин отделдин инструкторвиле
тайинарна. Ахпа адакай хуьруьн
майишатдин управленидин къи-
лин зоотехник, Къепиррин хуь-
руьн "Коммунизм" тивар алай кол-
хоздин председатель хъана. И йи-
сара алафдин база мягъкемарна,
цадай чилерин майданар артухар-
на, фадлай рикелай алатнавай
нехв цана, магъсулрин хъсан бе-

гъерар къачуна. Гъайванрин жинс
хъсанарна. Маширинни трактор-
рин парк мягъкемарна.

1990-йисуз Аскер Ханбалае-
вича агалкъунралди диссертация
хвена, хуьруьн майишатдин илим-
рин кандидатвиле тивар къачуна.
Аграрный техникумда лекцияр
къелна, Дагъустандин госплем-
объединенида къилин пешекарвиле
къвалахна. Пенсиядиз экъеч-
дай вахт мукъва жедайла, хайи
хуьруьз хтана, анин администра-
цияда секретарь хъана.

Гъина, гъи къуллугъдал хъа-
натлани, А.Абдурагъимова вич
хъсан тешкилатчи, кар алакьдай
пешекар яз къвалурна. Чна рагъ-
метлудан хизанриз, багърийриз,
мукъва-къилийриз, вири къепир-
вийриз, дериндай хажалат члугу-
нивди, башсагълугъвал гузва.
Адан экуь къамат чи рикелай
садрани аькъатдач.

Бажанах - Нисрет Исманлов, ярар-дустар, чирхчирар -
Даир Бейбалаев, Шихмурад Шихмурадов,
Мердали Жалилов, Шагъисмаил Гъажимирзоев.

Ф.Н.Насрединов

23-августдиз 86-йисан яшда
аваз бажарагълу муаллим-ме-
тодист, дидед чъалахъ къевелай
рикъ кайи лезги хва Насрединов
Фахрудин Насрединович кеч-
миш хъана. Рагъметлудаз жен-
нетар къисмет хъурай.

Ф.Н.Насрединов Мегъарам-
дхуьруьн райондин Агъа Ярагъ-
рин хуьре 1935-йисуз дидедиз
хъана. 1960-йисуз ДГУ-дин фил-
фак (РДО) аькалтарна, Мегъа-
рамдхуьруьн М.Гъажиеван тивар-
рунихъ галай 1-нумрадин юкъ-
ван мектебда 50 йисуз хайи чъа-
лай ва литературадай тарсар,
хейлин йисара райондин лезги
чъаланни литературадин муал-
лимрин къваталдиз методика-
дин рекъай регъбервал гана.

Ф.Н.Насрединован гъиликай
"Гъаким Къурбан мектебда",
"Етим Эминан яратмишунрай
тарсар", "Грамматикадин разбо-
рар", "Лезги чъалан ва литература-
дин тарсара къинрин къвалахар",
"Лезги чъал" (X-XI кл.) учебник,
"Лезги чъалай тарсар" (X-XI клас-
сар патал) пособие, "Лезги чъалан
синонимрин къватал" ва методи-
кадин хейлин маса ктабар хъатна.

Ам Тахидин гъажи Къазие-
гова араб чъалай таржума авур
имам Ал-Гъазалидин "Дуьз ре-
къин эвел" ктабдин редактор, Ал-

къвадар Гъасан эфендидин "Аса-
ри-Дагъустан" ктабдин шииррин-
ни абурун баянар ачухарунин
таржумачи, "Лезги халкъдин ка-
малдин хазинадай" (мисалар,
мискъалар) пособидин, "Аюхар"
- шииррин ктабдин автор я.

Хайи чъалан хазинадай ва
Ф.Н.Насрединован вичин илим-
динни яратмишунрин ирсинай
хейлин затлар, гъайиф хъи, чап-
дай акъудиз агакънач.

Ялавлу ватанперес Ф.Н.Нас-
рединован экуь къамат санал
къвалахай юлдашрин, ученикрин
рикелера амуькъда. Чна рагъмет-
лудан хизандиз, мукъва-къилий-
риз, дериндай хажалат члугуна-
ди, башсагълугъвал гузва.

Санал къвалахай юлдашрин десте.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди машгъур муал-
лим, мухбир ва шаир

Фахрудин НАСРЕДИНОВ

рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз адан хизанриз, мукъва-
къилийриз, багърийриз башсагълугъвал гузва.